

Broedvogels

Polder Achteraf 2024



Dirk Prop & Carel de Vink

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken

Broedvogels Polder Achteraf 2024



Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken
Werkgroep broedvogelinventarisaties
Postbus 1028
1200 BA Hilversum
broedvogels@vwggooi.nl
www.vwggooi.nl

Uitgave VWG: 327

Tekst: Dirk Prop & Carel de Vink
Foto's: Dirk Prop & Hugo Weenen

Omslag: Witte kwikstaart in de eendenkooi (foto Hugo Weenen)

Copyright 2024– Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum

Dankwoord:

Abe van t Wout gaf ons voorinformatie en zorgde voor de vereiste toestemming om het gebied te betreden. Aanvullende informatie werd ons verschaft door Niels Schouten en Erik de Haan (allen werkzaam bij Natuurmonumenten). Jelle Harder gaf informatie over de eventuele aanwezigheid van ijsvogels. De vrijwilligers bij de eendenkooi vertelden ons waar we volgens hen speciaal op konden letten als het om vogels ging. Hun inzet voor het herstel van de historische vangpijpen is een vermelding in dit rapport waard. Hulde. Ook hulde voor de waarnemers die met ons het vaak moeilijk begaanbare terrein hebben doorkruist.

De tellingen zijn uitgevoerd door:

Pieter Bogaers
Han Dijkers
Wobbe Kijlstra
Koos Koopmans
Arda van der Lee
Dirk Prop
Rien Rense
Carel de Vink
Hugo Weenen
Frits Wolfswinkel

Wij zijn benieuwd wat de komende ingrepen voor uitwerking zullen hebben en wensen Natuurmonumenten, maar vooral ook de vogels alle succes!

Inhoudsopgave

| | |
|------------------------------------|----|
| 1. Samenvatting | 5 |
| 2. Inleiding | 6 |
| 3. Het gebied | 7 |
| 3.1. Beheer | 9 |
| 4. Werkwijze | 10 |
| 4.1. Methode | 10 |
| 4.2. Weer | 10 |
| 4.3. Tellingen | 11 |
| 5. Resultaten | 12 |
| 5.1. Aantallen | 12 |
| 5.2. Soortbespreking | 15 |
| 5.3. Potentiële broedvogels | 36 |
| 5.4. Zoogdieren en overige fauna | 37 |
| 6. Discussie | 38 |
| 6.1. Aantalsveranderingen | 38 |
| 6.2. Toekomstvisie (aanbevelingen) | 39 |
| 7. Geraadpleegde bronnen | 40 |

1. Samenvatting

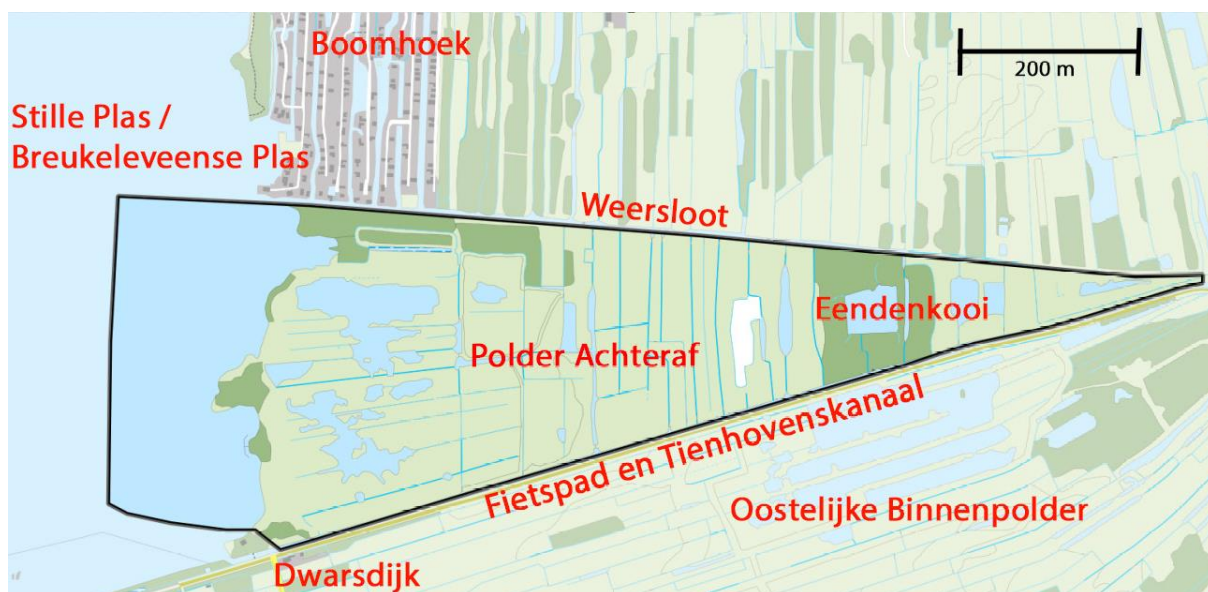
Op verzoek van Natuurmonumenten, bij monde van Abe van t Wout, heeft een groep vrijwilligers van Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken in de lente van 2024 Polder Achteraf (Breukeleveen, bij Tienhoven, gemeente Wijdmeren) geïnventariseerd op broedvogels. De oppervlakte bedraagt 72 ha. Dit gebeurde via de gestandaardiseerde BMP-methode van Sovon. Met het oog op een aantal geplande landschappelijke ingrepen in komend herfst- en winterseizoen geldt deze inventarisatie als nulmeting. Het halfnatte gebied, bestaande uit riet en ruigte met enkele bosschages, stroken elzenbos met veel ondergroei, petgaten van geringe omvang en een bosrijke historische, niet in gebruik zijnde eendenkooi, kent een grote schakering aan broedvogels van zowel moeras als bosgebied. Met het oog op de komende landschappelijke ingrepen was het beleid van Natuurmonumenten gericht op het laten droogvallen van de gedeeltes zonder open waterfunctie. Door de natte winter en het erop volgende zeer natte voorjaar is dit doel slechts ten dele bereikt. Al met al was de waterstand lager dan vorige jaren en dit had invloed op de vogelbevolking. We constateerden een terugval in het aantal soorten, maar daar tegenover deden vooral vogels van het (half) droge milieu het gemiddeld tot goed. Het verslag geeft in tabellen de verschillen tussen voorgaande tellingen en de huidige weer, licht deze toe en geeft per soort een kaart van de territoria met een beschrijving per soort. Ook bevat het aanbevelingen voor toekomstig beheer.

2. Inleiding

Op verzoek van Natuurmonumenten (Abe van t Wout) heeft Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken in het voorjaar van 2024 de broedvogelbevolking van Polder Achteraf geïnventariseerd. In het omvangrijke natuur- en recreatiegebied van de Oostelijke Vechtplassen van 6475 hectare vormt Polder Achteraf maar een snippertje van slechts 72 ha. Opvallend is de ligging, als het ware ingeklemd tussen de Oostelijke Binnenpolder (Tienhoven) met een weids, grotendeels vochtig landschap aan de zuidkant, Weersloot (Loosdrecht) met een meer agrarisch karakter en omzoomd door smalle stroken struweelrijk elzenbos in het noordoosten, met meer noordoostelijk op enige afstand het nabijgelegen Vliegveld Hilversum en aan de west en noordwestkant de Stille Plas (Breukeleveen) met zijn open water. Ten noorden van het grasland van Weersloot ligt een terrein met recreatiewoningen. Net als het vliegveld zijn die gesitueerd op alluviaal dekzand. In Weersloot en Polder Achteraf is deze laag bedekt met een bescheiden pakket veen, verrijkt met humus door eeuwenlange bemesting. Een smal toeristisch fietspad is de enige directe bron van menselijke nabijheid. Dat allemaal precies op de grens tussen twee provincies. Misschien is die bufferligging wel het geheim van de vogelrijkdom van het 'snippertje', dat in rapporten op de kaarten van de Provincies Noord-Holland en Utrecht als de Taartpunt vermeld staat. Om van te smullen? Dat zouden we de vogelbevolking zeker gunnen, al lijken in de meeste maanden vooral de grauwe, kol- en nijlganzen ervan te eten. Overigens is deze benaming op de kaarten een vergissing; de Taartpunt is de naam van een eveneens driehoekig stuk polderlandschap, meer ten zuiden van Polder Achteraf, globaal ten zuidoosten van de molen. Het gaat daar om een als natuurgebied beheerd weiland in particulier bezit. De overige gebieden in de directe omgeving van Polder Achteraf zijn in beheer bij Natuurmonumenten en Staats Bosbeheer. En dan de naam, Achteraf. Is het een afgelegen poldergebiedje geweest tot er belangstelling voor ontstond tijdens het graven van het (ook al historisch interessante) Tienhovens Kanaal? Of heeft het, met zijn ligging bij plaatsen als Achttienhoven en Tienhoven toch iets met het getal acht te maken? Was er voor het graven van het kanaal een bepaalde hoeveelheid oppervlakte nodig, waarmee de (aparte?) polder verkleind werd? Of was er door afslag een achttal bunder in het water van de Stille Plas verdwenen? Afkalving was immers aan de orde van de stormdag. Het geringe aantal petgaten wijst op een beperkte verveningshistorie. De ondergrond bestaat uit dekzand, met daarop slechts een ondiepe veenlaag. Mogelijk was er sprake van maar een 'gunning' van acht are veenafraving: acht-erf. Hoe dan ook, deze 'taartpunt' heeft ons goed bezig gehouden. Wat ons betreft noteerden we het liefst van zoveel mogelijk soorten 'acht-erbij'. Als vogelwerkgroep zijn we op verzoek van Natuurmonumenten aan de slag gegaan met een inventarisatie van de daar voorkomende broedvogels. Achteraf kunnen we daarvan een rapport opstellen. Dat gebeurt bij deze.

3. Het gebied

Polder Achteraf ligt tussen Loosdrecht en Tienhoven en vormt een belangrijk moerasgebied in de Oostelijke Vechtplassen. Het dynamische waterpeil (nu variërend tussen -0.80 en -0.65 NAP in de sloten) zorgt in een deel van het gebied voor geschikte broedgelegenheid voor kritische moerasvogels. In voorgaande jaren hebben soorten als porseleinhoen, kleinst waterhoen, woudaap en steltkluut er hun territoria gehad. Andere delen hebben ook potentie voor moerasvogels wanneer het geoptimaliseerd en uitgebreid wordt. Samen met de Oostelijke Binnenpolder ligt polder Achteraf op de overgang van de Utrechtse Heuvelrug naar de laagveenplassen van de Vechtstreek. Het gebied bestaat uit een mooie mix van plassen, petgaten, schraalgraslanden, hooilanden, ruigtes en bos. Purperreiger en zwarte stern zijn in het voorjaar vrijwel altijd te zien. Rietzanger, snor, sprinkhaanzanger en blauwborst komen ook veelvuldig voor. De herfst en winter zijn rustiger qua vogels, maar leuke wintergasten als klapekster en nonnetje zijn regelmatig aanwezig. Naast grassen, riet en zeggesoorten, vinden we er op sommige plekken verlandingszones met veenmossen. Ruigtes met veel brandnetels en distels en kleine bosschages van meidoorn en elzen vullen verspreid door het terrein de drogere zones. Een klein deel van het gebied wordt begraaasd door rijpaarden, koeien (jongvee) en schapen. Het door ons getelde gebied wordt doorsneden door sloten en omzoomd door het water van de Weersloot, het Tienhovens Kanaal en de Stille Plas. Via de Dwarsdijk en Egelshoek is het fietspad over de Kanaaldijk bereikbaar. Wielrenners weten de strakke, rechte dijk te waarderen. In Avimap is een oppervlak geregistreerd van 93.5 ha., maar hierbij is ook een deel water van de Stille Plas meegerekend. De werkelijke oppervlakte van het telgebied bedraagt 72 ha.



Figuur 1 Het telgebied van Polder Achteraf met toponiemen

Boeiend is het landschappelijk totaal afwijkende stukje dat de oude Eendenkooi Breukeleveen inneemt. Met zijn eigen 'bosbevolking', waarbij in vroeger jaren zelfs de bosuil hoorde. Deze historische eendenkooi met bijbehorend bos, plas en vangpijpen werd dit voorjaar grondig gerestaureerd door een groep vrijwilligers. Terecht, want naast de oude eendenkooi in het Naardermeer is dit binnen ons gebied de enige die nog intact is. Tot 1973 werden er nog gemiddeld 2.000 eenden per jaar gevangen. Tegenwoordig gebeurt dit niet meer en heeft de kooi alleen clutuurhistorische en landschappelijke waarde. Tweemaal per maand worden er op zaterdag rondleidingen gegeven door boswachters van Natuurmonumenten. De vogelbevolking van de eendenkooi sluit aan bij de broedvogels van enkele kleine stroken elzenbos langs de randen, met een ondergroei van riet, vlier en meidoorn, en de elzenbosjes in Weersloot. De grens tussen dat laatste gebied en Polder Achteraf wordt gevormd door een smalle watergang, de Weersloot.



Eén van de luchtfoto's uit het rapport van Warner Reinink (2021); geeft de situatie (droog/nat) van dit voorjaar goed weer.



Een klein deel van het gebied wordt begraasd.

3.1. Beheer

Polder Achteraf maakt onderdeel uit van de Oostelijke Vechtplassen, dat is aangewezen als Natura 2000-gebied vanwege de bijzondere natuur van laagveenmoeras. Hier zijn specifieke doelstellingen aan gekoppeld die zijn geformuleerd in zogenoemde instandhoudingsdoelstellingen voor habitat-typen en (leefgebieden van) diersoorten. Bij de vogelsoorten zijn woudaap, zwarte stern en porseleinhoen aangewezen als soorten waarvan het leefgebied moet worden uitgebreid en verbeterd. De provinciegrens loopt dwars door de Oostelijke Vechtplassen met als gevolg dat de beheerplannen afzonderlijk zijn uitgewerkt door de provincie Utrecht (2023) en Noord-Holland (2022). Polder Achteraf behoort tot de provincie Noord-Holland.

Voor het Noord-Hollandse deel van het Oostelijke Vechtplassengebied wil de provincie de volgende systeemmaatregelen nemen:

- Het verminderen van de nutriëntenbelasting van het oppervlaktewater;
- Herstel van de verlanding, onder andere door het verminderen van de nutriëntenbelasting; het vergroten van de kwelwaterinvloed, het aanleggen van nieuwe petgaten en ruimte voor verlanding in slootoevers;
- Herstelbeheer en het terugzetten van de successie (door bijvoorbeeld het verwijderen van bosopslag of het opnieuw opengraven van petgaten);
- Het terugdringen van vraat (door grauwe gans en Amerikaanse rivierkreeft), en het uitvoeren van exotenbeheer;
- Het terugdringen van de verzurende en vermestende effecten van stikstofdepositie;
- Het verbinden van leefgebieden van soorten (ontsnippering).

Voor Polder Achteraf ligt de verantwoordelijkheid hiervoor bij Natuurmonumenten. De uit te voeren werkzaamheden sluiten aan bij de visie van de provincie. In dit kader zullen de volgende maatregelen worden genomen in de polder onder de noemer van Project Moerasvogels Polder Achteraf:

- stukjes moerasbos en struweel verwijderen om het oppervlakte rietmoeras te vergroten;
- natuurvriendelijke (aflopende) oevers aanleggen om het zoeken naar voedsel makkelijker te maken;
- delen plaggen, zodat daar meer nat rietland kan ontwikkelen;
- een nieuwe scheiding van het waterpeil maken, waartoe vier nieuwe dammen zullen worden aangelegd;
- een paaiplaats voor vissen aanleggen;
- de huidige waterpomp vervangen en verplaatsen.

In de polder zal de oppervlakte riet worden vergroot en versterkt, waardoor de moerasvogels meer broed- en foerageergelegenheid krijgen. Het totale moerasgebied van Polder Achteraf zal na de werkzaamheden zo'n 50 ha groot zijn. De werkzaamheden zelf vinden plaats over een gebied van ongeveer 25 ha. Het gebied van de Eendenkooi zal hierbij ongemoeid gelaten worden, afgezien van de restauratie van de rieten schermen langs de vangpijpen. Natuurmonumenten vermeldt: 'De werkzaamheden zijn uitgesteld tot het najaar van 2024 in verband met (toestemming voor) de plaatselijke wijziging van het waterpeil die nog niet verleend is door het waterschap. We verwachten de werkzaamheden dan in maart 2025 te kunnen afronden. De machines zullen het gebied aan de noordkant, via de Nieuw Loosdrechtsedijk, betreden. De vrijgekomen grond zal in het gebied worden verwerkt en dus niet worden afgevoerd.'

Wij troffen een snel verdrogende veldsituatie, ondanks de natte maanden vooraf. Er werd niet langer water opgepompt. Deels om de visie van de vorige gebiedscoördinator, Warner Reinink, ten uitvoer te brengen, namelijk om 'een jaar lang een laag peil aan te houden en zo weer meer rietgroei te krijgen'. Maar ook om na de zomer met machines het terrein te kunnen betreden zonder erin weg te zakken. Ook de waterteunisbloem, die zich als ongewenste exoot sterk dreigt uit te breiden, zou door verdroging moeten worden bestreden (mededeling Abe van t Wout, NM).

In de tot het telgebied behorende oeverzone van de Stille Plas zijn lage rasters geplaatst om ganzenvraat van het riet tegen te gaan. Het riet krijgt zo de mogelijkheid om weer uit te groeien tot een hogere en bredere kraag met broed- en foerageermogelijkheden voor andere moerasvogels, met name de grote karekiet (Van der Winden en Dreef 2019).

4. Werkwijze

4.1. Methode

Na een verkenning op 8 maart werd het gebied elke twee weken van 22 maart t/m 28 juni geïnventariseerd. Eenmaal werd een laat avondbezoek gebracht. Het team bestond normaal uit twee of drie personen met minimaal 1 ervaren teller. Bij het waarnemen werd gebruik gemaakt van gewone veldkijkers. Voor het oproepen van reacties van de waterral werd zeer beperkt geluid afgespeeld.

Er is gebruik gemaakt van de broedvogelmonitoringsmethode (BMP) van Sovon (Vergeer et al 2023). Deze werkt als volgt. In de loop van het broedseizoen worden verschillende bezoeken aan het telgebied gebracht, waarbij van alle waargenomen (broed)vogels de positie wordt ingevoerd in een app. Aan het eind van het seizoen wordt het aantal territoria bepaald door alle waarneempunten voor iedere soort via per soort bepaalde regels te clusteren.

Voor het vastleggen van de waarnemingen gebruikten wij de app Avimap van Sovon. Met deze app werden de waarnemingen direct elektronisch opgeslagen op een tablet of een smartphone. De plaats werd met behulp van GPS bepaald. Behalve de locatie werd de waarneming geïnterpreteerd (individueel, paar, balts, nestindicatie/alarm, nest of anders). Alle potentiële broedvogels werden op deze manier genoteerd. Ook waarnemingen van niet-broedvogels en zoogdieren konden zo genoteerd worden, waarbij vogels op grote hoogte en buiten de gebiedsgrenzen werden genegeerd. Alleen waarnemingen van vogels die mogelijk vanuit het telgebied er net buiten foerageerden, werden bij de telling meegenomen. Na afloop van de telling werden de resultaten geüpload naar de website van Sovon. Daar werden de resultaten opgeslagen en ook de verdere verwerking vond daar plaats. Het uiteindelijke resultaat is een stippenkaart voor iedere soort waarvan territoria zijn vastgesteld.

Sovon gebruikt hiervoor een gestandaardiseerd programma. Nadrukkelijk vermelden we dat we onmogelijk alle in het gebied aanwezige vogels hebben kunnen waarnemen. De terreingesteldheid maakt dat onmogelijk. Soorten die heimelijk gedrag vertonen kunnen aan onze aandacht ontsnapt zijn. Ook zijn er vogels die, ondanks hun aanwezigheid, niet voldoen aan de normering voor een vastgesteld territorium doordat we hen niet vaak genoeg of alleen buiten de datumgrenzen hebben kunnen noteren. Het vaststellen van een territorium garandeert niet per se een broedgeval. Ongepaarde vogels of paren die om een of andere reden hun poging om te nestelen opgeven, kunnen toch aanleiding geven tot het vaststellen van een volgens de BMP-criteria geldig territorium. Waar een eenmalige waarneming binnen de normering geleid heeft tot een meetellend territorium, terwijl wij ernstige twijfel hebben over blijvende aanwezigheid van deze soort, vermelden we dat bij de toelichting bij de betreffende soort. Van de aanwezige ganzen en eenden is het daadwerkelijk vaststellen van de aantallen (mogelijk) broedende vogels vrijwel ondoenlijk. Naast territoriale exemplaren waren er ook behoorlijk wat in groepsverband optrekkende vogels van wie broed-betrokkenheid onduidelijk bleef. Bij de grauwe gans zijn we uitgegaan van paren met jongen. Dat heeft als nadeel dat ook families van buiten ons gebied kunnen zijn meegeteld. Het is niet duidelijk welke methode er in voorgaande inventarisaties voor eenden en ganzen werden gehanteerd. Grote verschillen in de uitkomsten kunnen mogelijk worden verklaard uit een meer of minder kritische benadering.

4.2. Weer

In het voorjaar van 2024 hadden we te maken met veel en hevige regens. Een natte april werd gevolgd door een nog nattere mei. Boeren konden door deze natheid hun land niet of slechts moeizaam bewerken. Natuurgebieden bleven tot ver in juni uitzonderlijk nat. Ook de Polder Achteraf bleef met name in het westelijke deel een hoge waterstand behouden terwijl Natuurmonumenten juist beoogde om dit deel droog te laten vallen in verband met de bestrijding van de waterteunisbloem.

Met een gemiddelde temperatuur van 11,8 °C tegen een langjarig gemiddelde van 9,9 °C was de lente de warmste sinds het begin van de metingen. Dit hoge gemiddelde was vooral het gevolg van nachten; het aantal zomerse dagen was niet bovengemiddeld.

De eerste helft van april was zeer warm. Sovon meldde dat veel soorten zangvogels die in Afrika overwinteren, een stuk eerder en massaal in Nederland arriveerden. Braamsluipers, nachtegalen en bonte vliegenvangers werden minstens een week eerder dan normaal al in flinke aantallen gemeld.

Deze vroege aankomst lijkt samen te vallen met sterke zuidelijke stroming over de Sahara. De warme start van het voorjaar werd gevolgd door een koude laatste aprilweek, waarin de influx van migranten tijdelijk stagneerde.

4.3. Tellingen

Tabel 1 geeft de datums, tijdstippen en waarnemers van de bezoeken.

Tabel 1 Datum, tijd en waarnemers van de bezoeken

| Bezoekdatum | Tijdstip | Waarnemers |
|-------------|-----------------|---|
| 8 maart | 06:39 t/m 09:32 | Arda van der Lee, Koos Koopmans, Dirk Prop, Carel de Vink |
| 22 maart | 06:07 t/m 10:02 | Wobbe Kijlstra, Carel de Vink |
| 5 april | 06:25 t/m 09:47 | Dirk Prop, Frits Wolfswinkel |
| 22 april | 05:47 t/m 09:47 | Dirk Prop, Carel de Vink |
| 4 mei | 05:38 t/m 09:06 | Han Dijkers, Dirk Prop |
| 17 mei | 05:05 t/m 09:05 | Arda van der Lee, Carel de Vink |
| 24 mei | 11:40 t/m 12:30 | Carel de Vink (aanvullende deeltelling) |
| 31 mei | 05:18 t/m 10:09 | Koos Koopmans, Dirk Prop |
| 17 juni | 21:29 t/m 00:22 | Dirk Prop, Rien Rense, Carel de Vink, Frits Wolfswinkel |
| 28 juni | 07:26 t/m 10:28 | Dirk Prop, Carel de Vink, Hugo Weenen |

5. Resultaten

5.1. Aantallen

In 2024 zijn 51 broedvogelsoorten vastgesteld, waaronder de volgende soorten van de Rode Lijst:

- kwetsbaar: koekoek, nachtegaal, slobeend en snor
- gevoelig: boerenwaluw, graspieper, kneu en spotvogel

Tabel 2 geeft het aantal territoria in Polder Achteraf dat wij in 2024 hebben vastgesteld en de resultaten van de inventarisaties van Reinink (2021) over de periode van 2018 t/m 2021.

Tabel 2 Aantal vastgestelde territoria in Polder Achteraf van 2018 - 2024

| Soort | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 | 2024 |
|--------------------|------|------|------|------|------|
| Fuut | 4 | 3 | 5 | 4 | 3 |
| Roerdomp | | | 1 | 1 | |
| Knobbelzwaan | 2 | 2 | 1 | 2 | 1 |
| Grauwe Gans | 45 | 42 | 65 | 59 | 17 |
| Nijlgans | 1 | 2 | 2 | 2 | 1 |
| Bergeend | 2 | 1 | | 1 | |
| Krakeend | 11 | 9 | 10 | 11 | 11 |
| Wilde Eend | 16 | 15 | 15 | 19 | 22 |
| Soepeend | | | 1 | 1 | 3 |
| Zomertaling | | | 1 | 2 | |
| Slobeend | 2 | 1 | 1 | 3 | 2 |
| Kuifeend | | 2 | 3 | 4 | 1 |
| Bruine Kiekendief | | | 1 | 1 | |
| Buizerd | 1 | | 1 | 2 | 1 |
| Fazant | 1 | 1 | 1 | 3 | 2 |
| Waterral | | 4 | 8 | 8 | 4 |
| Porseleinhoen | | 1 | 2 | 2 | |
| Kleinst Waterhoen | | | | 1 | |
| Waterhoen | 1 | | 1 | | 4 |
| Meerkoet | 9 | 11 | 11 | 11 | 11 |
| Kievit | 3 | | 1 | 2 | |
| Grutto | 1 | 1 | | 1 | |
| Holenduif | 1 | 1 | 1 | 1 | |
| Houtduif | 1 | 3 | | 1 | 5 |
| Koekoek | 4 | 4 | 3 | 2 | 3 |
| Ijsvogel | | 1 | 2 | 1 | |
| Grote Bonte Specht | 4 | 5 | 6 | 6 | 4 |
| Boerenwaluw | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Graspieper | 6 | 17 | 13 | 18 | 2 |
| Witte Kwikstaart | 4 | 2 | 2 | 4 | 2 |
| Winterkoning | 14 | 11 | 11 | 9 | 10 |
| Heggenmus | 1 | 4 | 1 | 2 | 3 |

Broedvogels Polder Achteraf 2024

| Soort | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 | 2024 |
|----------------------|------|------|------|------|------|
| Roodborst | 3 | 3 | 1 | 3 | 4 |
| Nachtegaal | | | | | 1 |
| Blauwborst | 5 | 8 | 7 | 3 | 12 |
| Roodborsttapuit | 2 | 6 | 3 | 3 | 1 |
| Merel | 11 | 7 | 5 | 7 | 16 |
| Zanglijster | 5 | 4 | 3 | 6 | 5 |
| Cetti's Zanger | | | 3 | 4 | 7 |
| Sprinkhaanzanger | 3 | 7 | 7 | 6 | 12 |
| Snor | 4 | 10 | 12 | 12 | 9 |
| Rietzanger | 35 | 55 | 45 | 68 | 65 |
| Bosrietzanger | 5 | 14 | 15 | 15 | 15 |
| Kleine Karekiet | 22 | 26 | 34 | 25 | 31 |
| Spotvogel | 1 | | | | 4 |
| Braamsluiper | | | | | 1 |
| Grasmus | 9 | 12 | 9 | 7 | 11 |
| Tuinfluitier | 9 | 8 | 15 | 10 | 21 |
| Zwartkop | 8 | 1 | 17 | 8 | 21 |
| Tjiftjaf | 15 | 15 | 16 | 12 | 26 |
| Fitis | 12 | 13 | 12 | 7 | 9 |
| Grauwe Vliegenvanger | | | 1 | 1 | |
| Baardman | | | 1 | | |
| Staartmees | 1 | | 1 | | 1 |
| Pimpelmees | 4 | 3 | 3 | 2 | 4 |
| Koolmees | 6 | 10 | 8 | 6 | 5 |
| Boomkruiper | 1 | 2 | 1 | 1 | 4 |
| Gaii | | | 1 | | 1 |
| Zwarte Kraai | 1 | | 2 | 1 | 2 |
| Spreeuw | | | 3 | 2 | |
| Vink | 7 | 5 | 4 | 4 | 9 |
| Putter | 1 | 1 | 1 | 1 | 3 |
| Kneu | 1 | 5 | 6 | 8 | 3 |
| Rietgors | 3 | 28 | 18 | 17 | 13 |
| Aantal soorten | 48 | 46 | 57 | 57 | 51 |

Tabel 3 geeft het aantal territoria dat is vastgesteld in de periode 1993 – 2015. De gegevens zijn afkomstig van J. van der Winden (2021). De lijst bevat alleen de moeras- en weidevogels en de bijzondere soorten.

Tabel 3 Aantal territoria in Polder Achteraf van 1993 - 2015

| Soort | 1993 | 1997 | 2000 | 2002 | 2013 | 2015 |
|------------------|------|------|------|------|------|------|
| Fuut | - | 0 | 0 | 0 | 1 | 2 |
| Slobeend | - | 0 | 3 | 2 | 4 | 15 |
| Zomertaling | - | 2 | 3 | 1 | 2 | 4 |
| Krakeend | - | 0 | 0 | 0 | 11 | 36 |
| Waterral | - | 0 | 0 | 0 | 5 | 9 |
| Porseleinhoen | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 2 |
| Steltkluut | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 |
| Kievit | - | 16 | 28 | 14 | 0 | 12 |
| Grutto | 3 | 0 | 1 | 1 | 0 | 1 |
| Tureluur | 1 | 2 | 4 | 5 | 0 | 3 |
| Watersnip | - | 1 | 0 | 0 | 0 | 2 |
| Dwergmeeuw | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 |
| Blauwborst | - | 2 | 1 | 1 | 10 | 13 |
| Rietzanger | - | 10 | 25 | 44 | 104 | 98 |
| Sprinkhaanzanger | - | 0 | 3 | 2 | 8 | 3 |
| Snor | - | 0 | 0 | 2 | 17 | 12 |
| Grasmus | - | 3 | 3 | 3 | 11 | 6 |
| Raaf | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 |

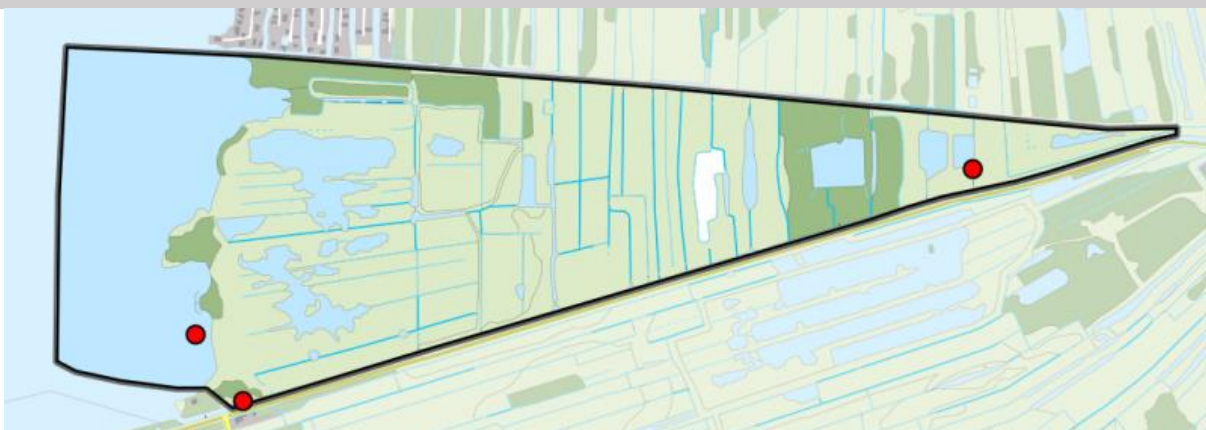
*

5.2. Soortbespreking

In dit hoofdstuk bespreken we de broedvogelsoorten die in 2024 zijn vastgesteld. In de duiding van de toe- of afname konden we gebruik maken van de resultaten van eerdere broedvogelinventarisaties. De gegevens over de periode van 1993- 2015 zijn afkomstig uit Van der Winden (2021). Van recentere datum zijn de gegevens over de periode 2018-2021 welke Reinink (2021) in vier broedvogelinventarisaties volgens de BMP-methode heeft verzameld. Voor de vergelijking met de broedvogels van enkele andere Vechtplassen (Ankeveense en Kortenhoefse Plassen, Horstermeer en het Hol) hebben we geput uit de rapporten van de Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken (Prop 2021, 2022, 2023 en De Vink & Rense 2020).

Fuut

Aantal territoria: 3

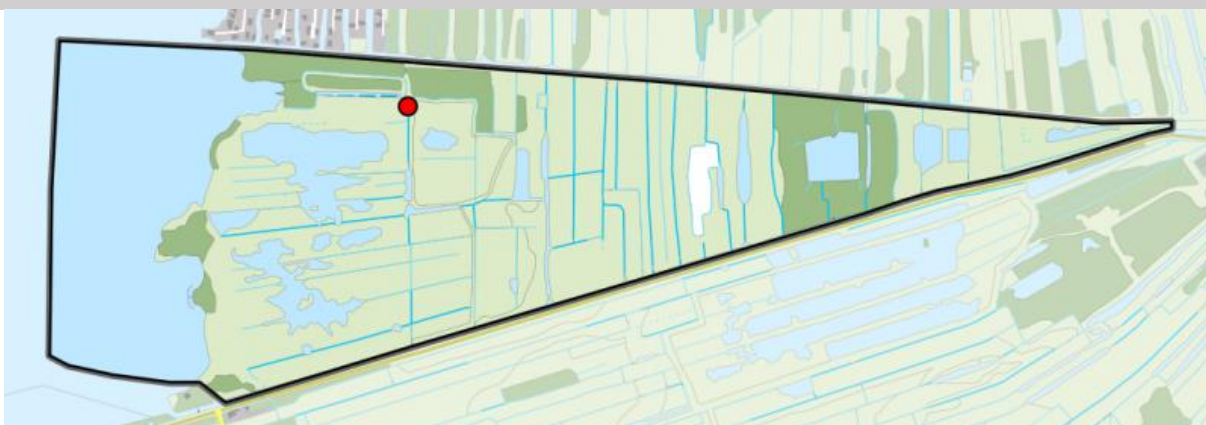


Bij de eerste telling in maart hoorden we 4 paar baltsende paren in de oeverzone van de Stille Plas. In dit ogenschijnlijk gunstige biotoop was het echter bij de volgende tellingen stil. Mogelijk dat de vogels last hebben gehad van de golfslag, die hier bij westenwind hevig kan zijn. De Stille Plas heeft een open verbinding met het Tienhovens Kanaal en hier kunnen de vogels een luwere en veiliger broedplek vinden. We zagen hier in elk geval één fuut op zijn nest zitten en bij een later bezoek met kleine jongen op de rug zwemmen.

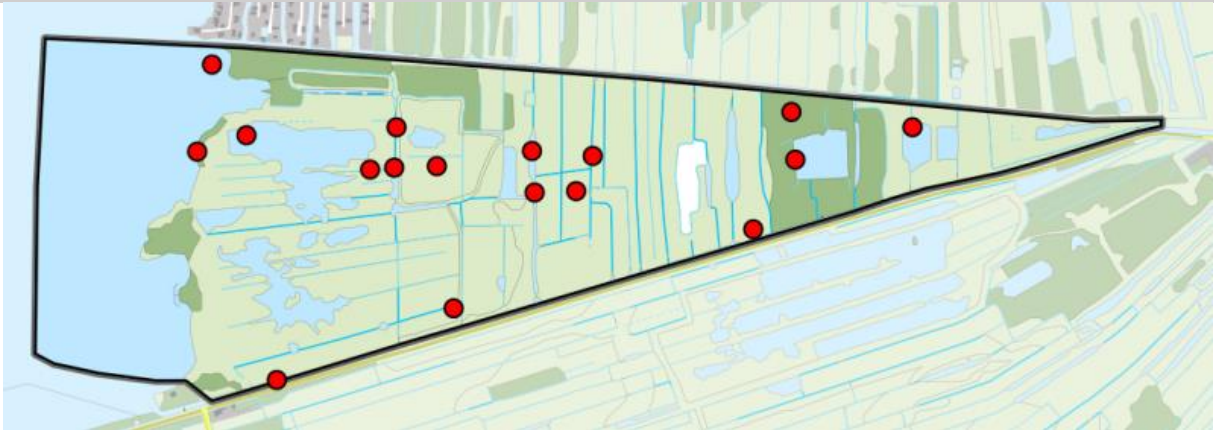
Ook in de sloten en plassen van de polder komt de fuut voor. De aantallen zijn echter laag. Het totaal aantal vastgestelde territoria bedroeg 4 en dit is in lijn met dat van de vorige jaren. In de periode 2018-2021 varieerde het aantal van 3 - 5.

Knobbelzwaan

Aantal territoria: 1



Jaarlijks broeden er 1 of 2 knobbelzwanen in het gebied. In 2024 nestelde er een paar van de knobbelzwaan bij de kade in het noordelijke deel. Andere broedgevallen hebben we niet kunnen ontdekken.

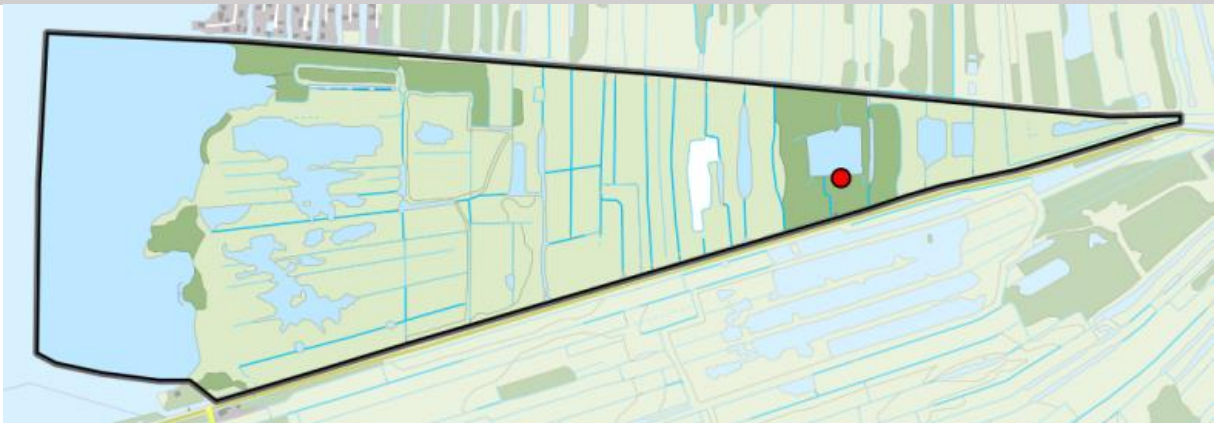
Grauwe Gans**Aantal territoria: 17**

Het aantal broedparen van de grauwe gans laat zich bij broedvogelinventarisaties lastig bepalen omdat zich in potentieel geschikte broedgebieden ook veel niet-broedende vogels op kunnen houden. Wij zijn vrij selectief geweest en hebben alleen de ganzen meegeteld die in hun gedrag duidelijk kenbaar maken in het gebied te (gaan) broeden. Nesten hebben we niet gevonden, wat niet vreemd is, want onze route liep over de kade en andere goed beloopbare bodems. Om confrontaties met de vos te vermijden broeden de ganzen hier niet. Ze verkiezen de natte en moeilijk begaanbare moerasvegetaties. Hoewel we dus geen nesten vonden, wees de aanwezigheid van paren met jonge kuikens er op dat er in het gebied is gebroed. Op 5 april zagen we 2 paar met jongen en op 4 mei 4 paar met 20 jongen in het oostelijk deel van het Tienhovens Kanaal. Al met al resulteerde onze waarnemingen in 17 territoria volgens de BMP-regels. Dit is aanzienlijk minder dan de 42 - 65 paar die Warner Reinink vaststelde in de periode 2018 - 2021. Ook zijn waarnemingen zijn vooral gebaseerd op de aanwezigheid van paren. Het is niet bekend of hij bij het onderscheid tussen broeders en niet-broeders dezelfde criteria heeft gehanteerd. Hoewel dit dus een onzekere factor is, lijkt de sterke afname reëel en niet een gevolg van verschil tussen waarnemers. Wij telden nooit meer dan 50 grauwe ganzen tijdens een bezoek. Verder zagen wij maximaal slechts 4 paren met jongen, terwijl Reinink op 4 mei 2019 12 paar met jongen noteerde. Blijkbaar heeft de nestreductie door Natuurmonumenten effect gehad. Tot 2021 werd nestreductie toegepast door het opsporen van de nesten en weghalen van eieren. Sinds Polder Achteraf droger geworden is laat Natuurmonumenten het ruimen van nesten over aan de vos en dat blijkt effectief. Er wordt met een drone gemonitord of er zou moeten worden bijgestuurd. In 2023 is daarom een aantal gepaard optrekkende grauwe ganzen geschoten; in 2024 is dit niet gebeurd.

In de winter en het vroege voorjaar foerageren er op de omringende weilanden grote groepen kolganzen. Zij benutten Polder Achteraf als slaappleats. Wij zagen dit op 8 maart toen er in de ochtend-schemering 650 kolganzen opvlogen uit de plas in het noordwestelijke moeras.

Nijlgans

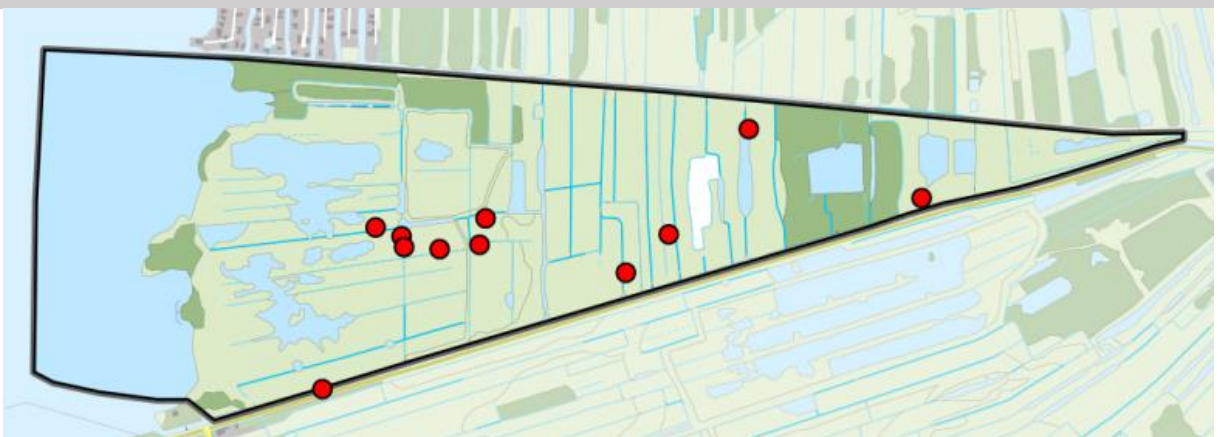
Aantal territoria: 1



Een paar nijlganzen namen we meerdere malen waar bij de eendenkooi. Hoewel we geen ouders met jongen hebben gezien, zal deze soort hier ergens gebroed hebben in de ruigte of boomholtes. Ook in vorige inventarisaties werden 1 of 2 broedparen vastgesteld.

Krakeend

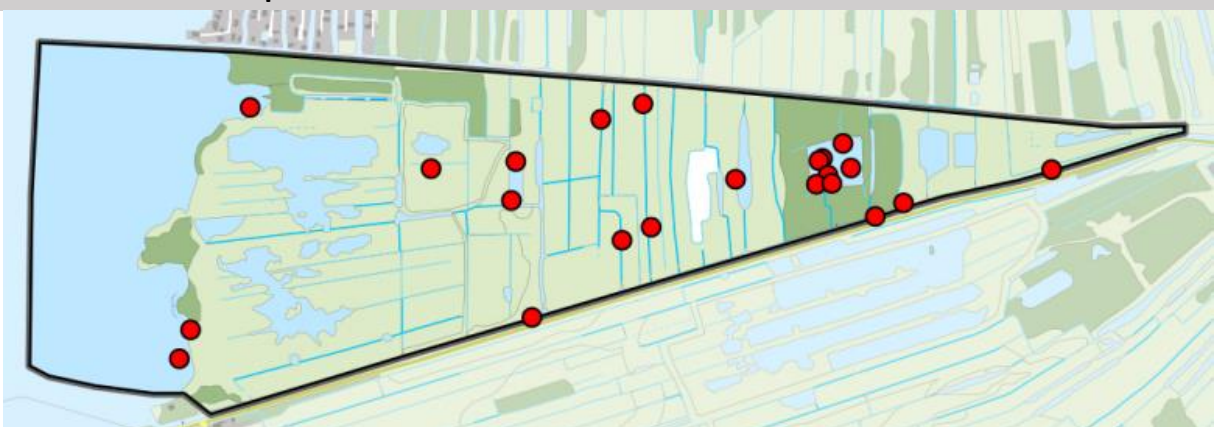
Aantal territoria: 11



Het aantal broedparen in met 9-11 territoria opvallend constant vanaf 2018. Behalve de broedvogels verblijven er in het vroege voorjaar ook pleisterende krakeenden in het gebied. Met name het natte weiland ten westen van de eendenkooi is populair bij eenden. Op de eerste telling op 8 maart foerageerden hier 20 paar krakeenden. Het beheer richt zich ook op het optimaal geschikt houden van aantallen foeragerende krakeenden buiten het broedseizoen.

Wilde Eend en Soepeend

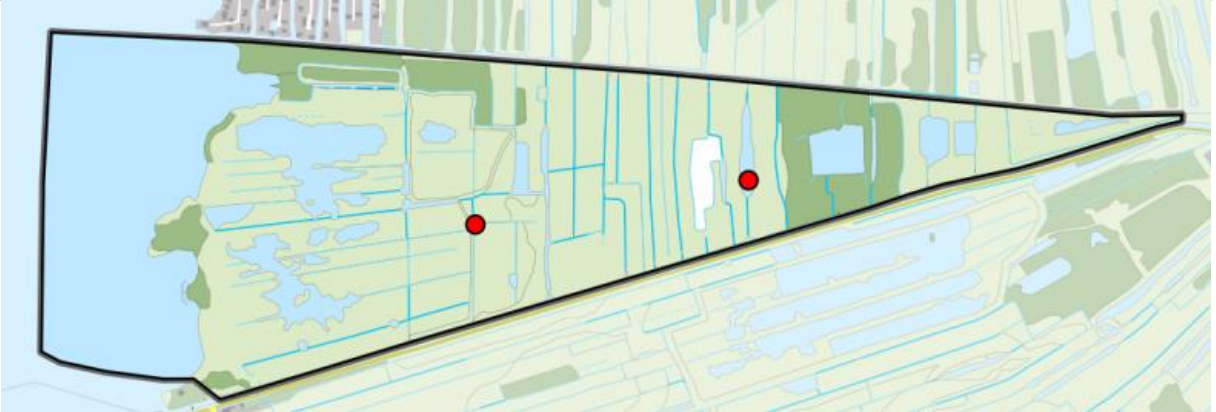
Aantal territoria: 22 + 3



Hoewel grondbroeders het moeilijk hebben door de aanwezigheid van vos en das, blijft de wilde eend een talrijke broedvogel. Met 22 territoria (plus 3 van de soepeend) nam de soort zelfs iets toe. Op 17 mei zagen we een vrouwtje met minstens 3 pullen.

Slobeend

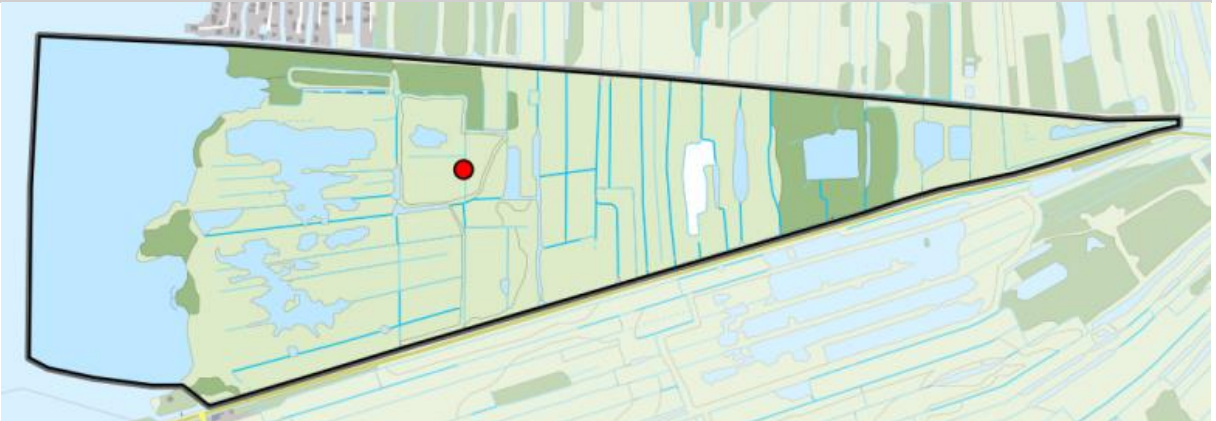
Aantal territoria: 2



Op 5 en 22 april telden we respectievelijk 6 en 2 paren slobeend. Latere waarnemingen ontbreken, maar volgens de BMP-criteria levert dit 2 geldige territoria op. Ook in de vorige inventarisaties vanaf 2018 zag Reinink eenzelfde verloop: begin april een tiental pleisterende paren en daarna hooguit enkele.

Kuifeend

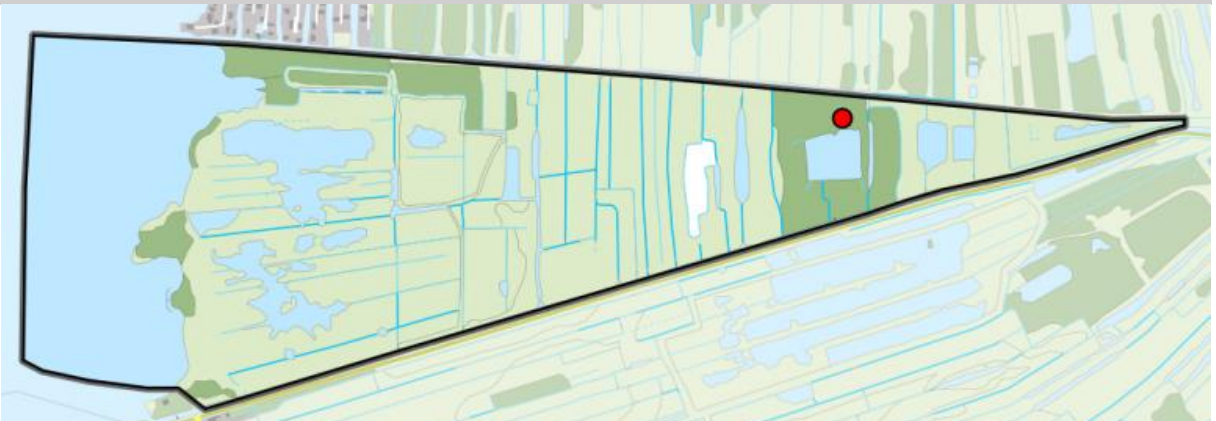
Aantal territoria: 1



Kuifeenden zagen we in de oeverzone van de Stille Plas en op 17 mei een paar in het centrum van het gebied. Volgens de BMP-criteria geldt dit laatste als een geldig territorium. Ook in de vorige jaren zijn er jaarlijks 1 of meer territoria vastgesteld op basis van aanwezige paren in mei en/of juni.

Buizerd

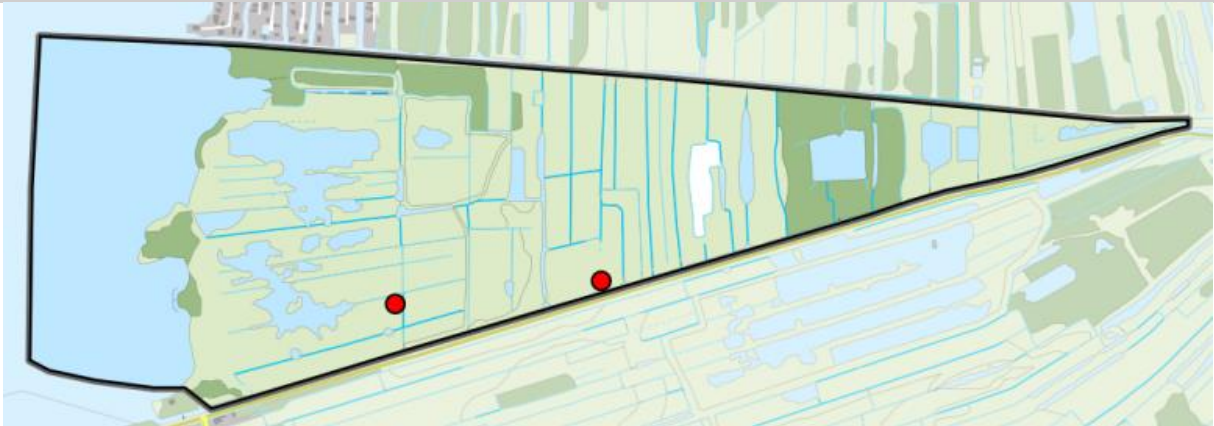
Aantal territoria: 1



De buizerd broedt meestal met 1 en soms zelfs 2 paren in het gebied. Ze nestelen in de eendenkooi of in één van de meer westelijk gelegen elzenbosjes. In 2024 zagen wij in april een buizerd wegvliegen van zijn nest in een hoge els in de eendenkooi. Tijdens de laatste telronde in juni vloog in de eendenkooi een gealarmeerde buizerd rond, dus blijktbaar is dit broedgeval succesvol geweest.

Fazant

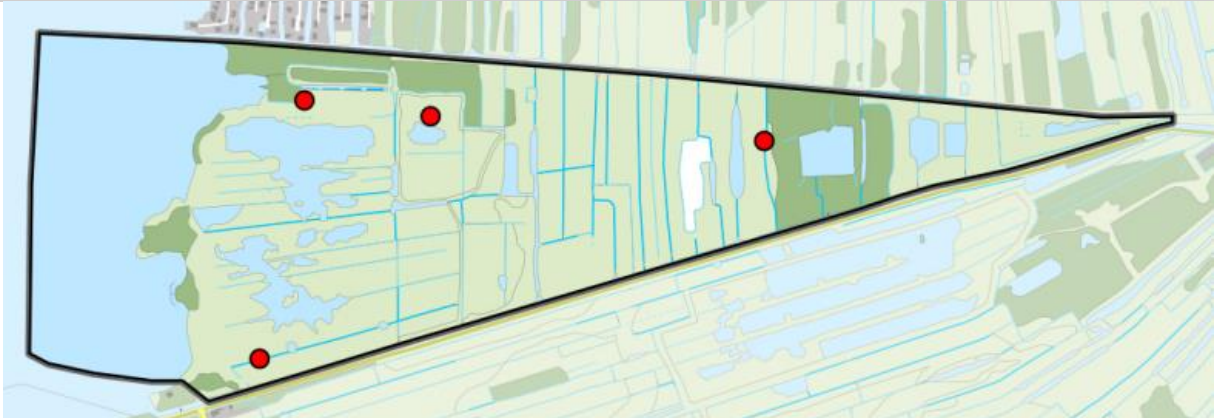
Aantal territoria: 2



Toen er enkele decennia geleden een verbod kwam op het uitzetten van fazanten ten behoeve van de jacht was de verwachting dat het snel afgelopen zou zijn met de fazant als broedvogel in ons land. De soort is sindsdien inderdaad afgenomen, maar weet toch verrassend goed stand te houden in gebieden waar open terrein wordt afgewisseld met ruigte. Ook in Polder Achteraf worden jaarlijks enkele territoria vastgesteld.

Waterral

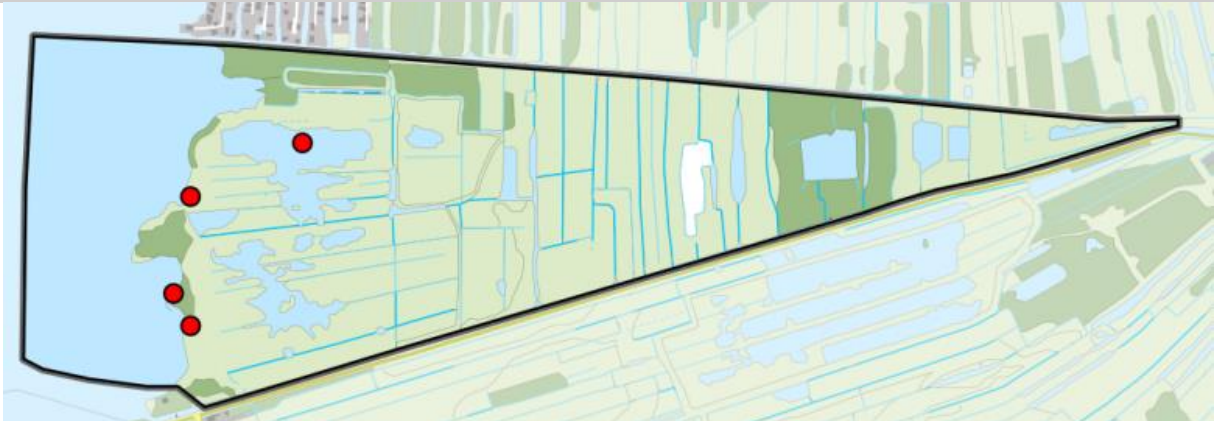
Aantal territoria: 4



In het Vechtplassengebied is de waterral een zeer schaarse, vaak zelfs ontbrekende broedvogel. In vergelijking hiermee is de dichtheid in Polder Achteraf hoog. In 2024 stelden we 4 territoria vast en in 2020 en 2021 bedroeg dit zelfs het dubbele. De gesteldheid van het terrein was in deze jaren echter gunstiger omdat water vanuit de Stille Plas de polder in werd gepompt.

Waterhoen

Aantal territoria: 4



In Polder Achteraf telden we in 2024 4 territoria, terwijl dit in de jaren ervoor hooguit 1 bedroeg. Het waterhoen was vroeger een talrijke broedvogel in de Vechtplassen maar is in de laatste decennia van de vorige eeuw uit de moerassen verdwenen. De soort werd in de regio alleen nog in redelijke aantallen in de urbane omgeving gezien. Het lijkt erop dat de soort sterk te lijden heeft gehad van de havik die eind vorige eeuw sterk in aantal is toegenomen. Recent klimt het waterhoen landelijk weer uit dit dal en ook in de moerasgebieden van de Vechtplassen zien we de soort weer terugkeren. Het waterhoen lijkt beter in staat om te ontkomen aan predatoren, terwijl ook de vrij zachte winters zullen hebben bijgedragen aan het herstel. Er wordt al enige jaren melding gemaakt van lagere aantallen nestjongen van de havik.

Meerkoet

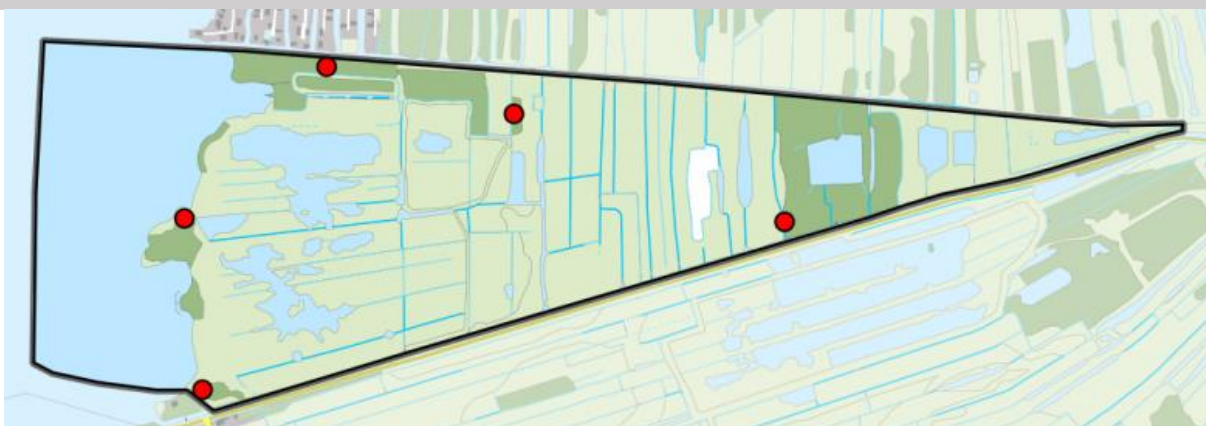
Aantal territoria: 11



De meerkoet voelt zich goed thuis in de afwisseling van open water, slootjes, riet en weiland. Het aantal is opvallend constant. In 2024 stelden we 11 territoria vast, net als in de 3 voorgaande inventarisaties. Deze stabiliteit zien we overigens niet terug in de territoriumkaarten van de verschillende jaren. In 2024 troffen we de nesten en kuikens vooral in de periferie van het gebied, terwijl Reinink de vogels juist in het centrum waarnam.

Houtduif

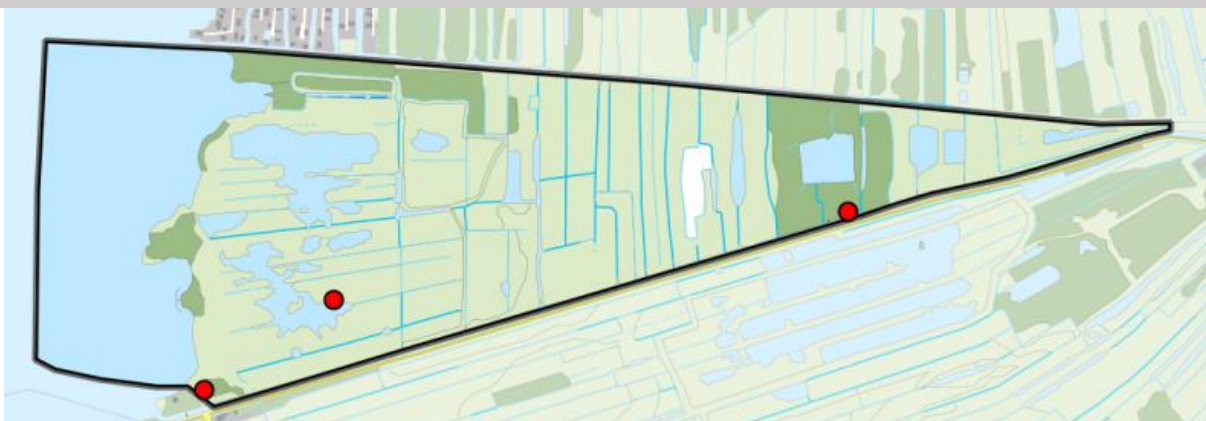
Aantal territoria: 5



De houtduif is in de moerasgebieden einde van de vorige eeuw sterk afgenomen. De vogels werden alleen nog aangetroffen in de nabijheid van bebouwing. De laatste jaren neemt de soort weer toe. Dit aantalsverloop komt overeen met dat van het waterhoen. Het kan toeval zijn maar een gezamenlijke oorzaak, namelijk predatie door de havik, ligt voor de hand. Het opvallende baltsvertoon van de houtduif met vleugelklappen en hoge vluchten is ingetogener dan voorheen en door deze gedragsverandering lijkt de houtduif beter in staat om aan predatie te ontkomen. In dit verband valt het op dat in 2024 de vastgestelde territoria waren gebaseerd op 1 of maximaal 2 waarnemingen. Ook voor ons als waarnemer houdt de houtduif zich dus nogal gedekt.

Koekoek

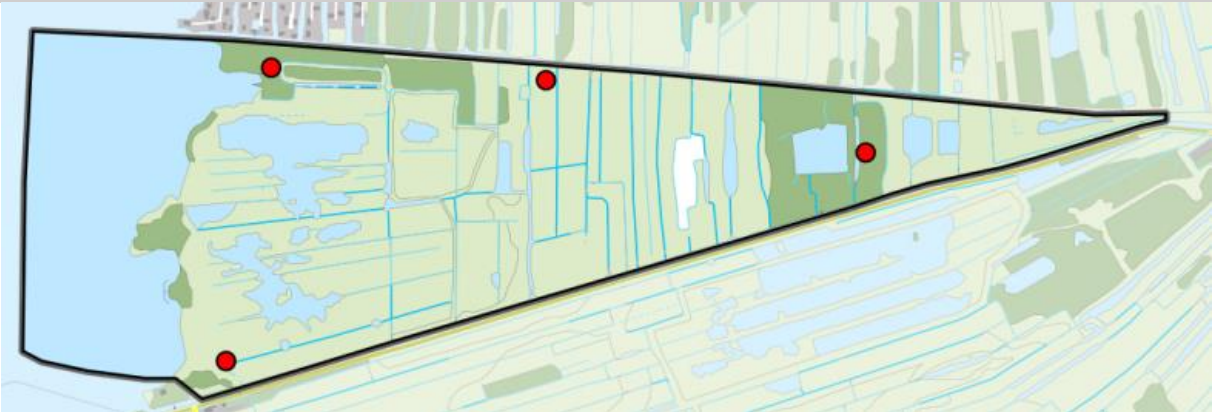
Aantal territoria: 3



3 territoria van de koekoek in een klein gebied is veel, maar 2024 was geen uitschieter, want ook in vorige jaren werden gemiddeld meer dan 3 territoria vastgesteld. Een hoge dichtheid aan rietzangvogels die als waardvogel kunnen fungeren maakt het gebied geschikt en wellicht maken ook de talrijke harige rupsen op de brandnetels het gebied nog extra aantrekkelijk. Een dergelijke hoge dichtheid is wel enigszins geflatteerd omdat de territoria van de binnen ons gebied roepende koekoeken ook tot ver buiten de gebiedsgrenzen reikten. Eenmaal werd een 'rossig' vrouwtje gezien.

Grote Bonte Specht

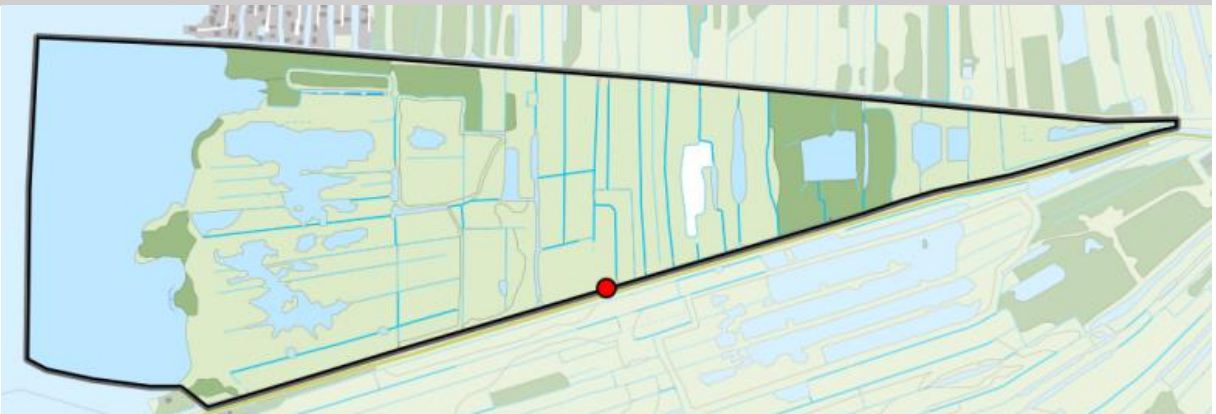
Aantal territoria: 4



Vergeleken met de jaren 2019-2021 deed de grote bonte specht een kleine stap terug. Net als in 2018 waren er 4 territoria. De elzenbosjes, bosstrook tegenover de Dwarsdijk en de bomen in de eendenkooi verschaffen deze soort voldoende oudere bomen voor hun nest en om te foerageren. Op hun beurt benutten andere vogels de oude, door de grote bonte specht gemaakte holtes.

Boerenzwaluw

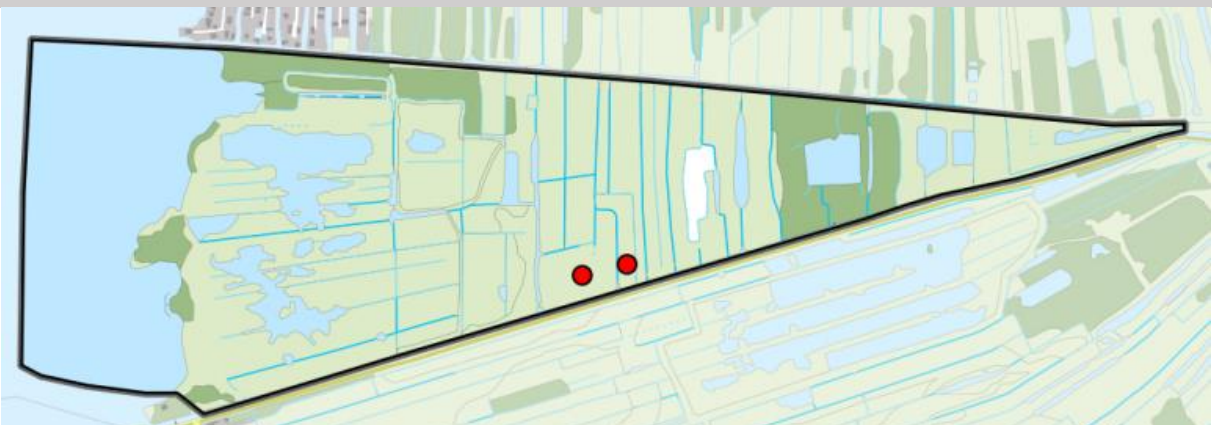
Aantal territoria: 1



Al jarenlang broeden de boerenzwaluwen onder hetzelfde bruggetje. Dit jaar begon het nestelen tamelijk laat. De jongen vlogen eind juni uit. We zagen acht exemplaren foerageren tijdens ons afsluitende bezoek op 28 juni; waarschijnlijk de vogels van onder de brug.

Graspieper

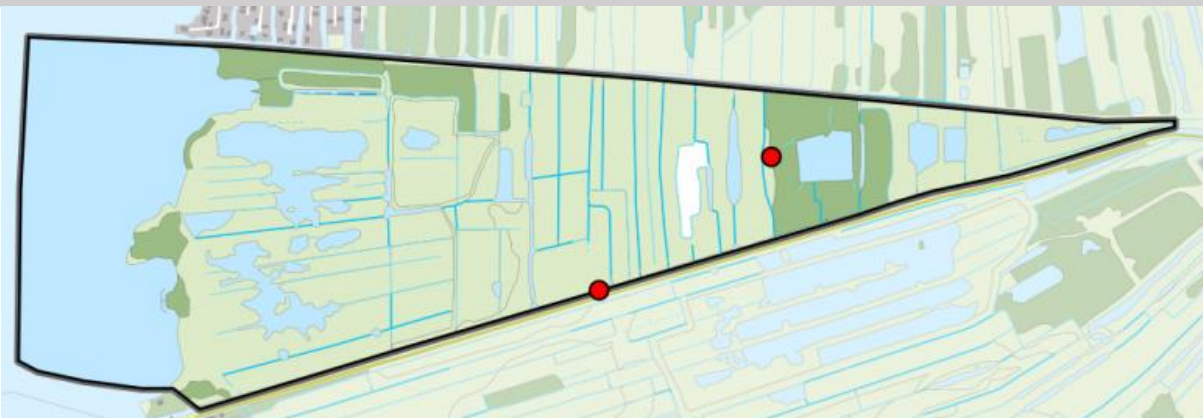
Aantal territoria: 2



Groepen graspiepers in april bleken vogels op doortocht. Uiteindelijk bleven er twee paartjes over. Een enorme daling in vergelijking met vorige tellingen, toen tot 18 territoria werden vastgesteld. Er waren voor deze soort te weinig plekken met korte vegetatie over. In hogere ruigte nestelt de graspieper niet. Landelijk vertoont deze soort een gestage afname, maar niet zo extreem als hier. Graspiepers zijn vaak waardvogels voor de koekoek.

Witte Kwikstaart

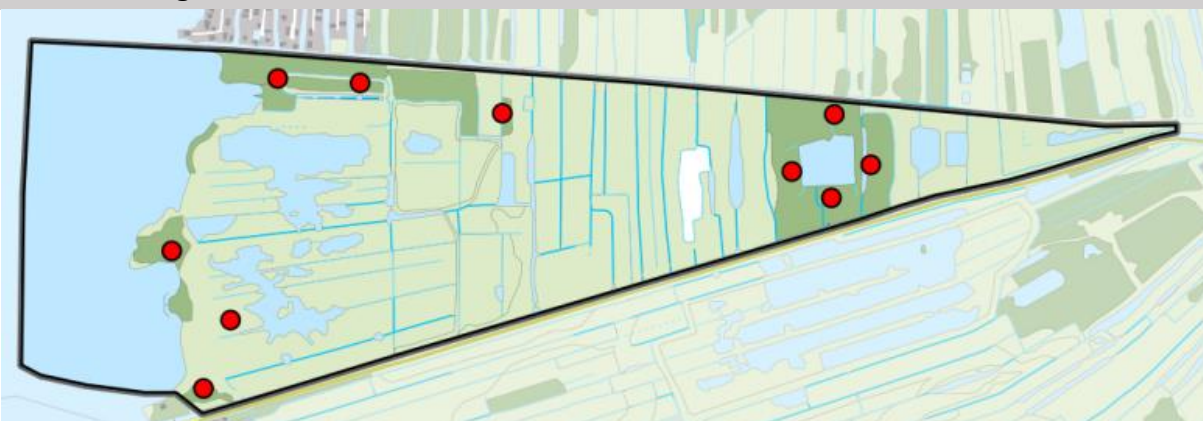
Aantal territoria: 2



Vaste bewoner van de eendenkooi. Beide nesten bevonden zich min of meer daar, terwijl er bij een woning net ten zuiden van de westrand ook een paar huide. Dat telt niet mee voor Polder Achteraf. Twee broedparen is aan de wat lage kant, maar niet uitzonderlijk.

Winterkoning

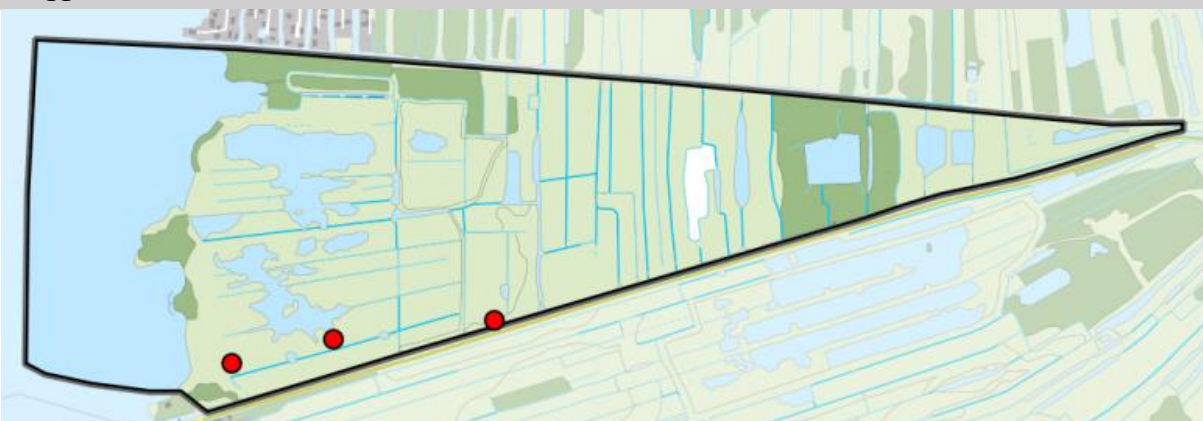
Aantal territoria: 10



Met 10 territoria voldoet de winterkoning aan de verwachtingen. Veel hoger is het aantal nooit. De voorkeur gaat duidelijk uit naar plaatsen waar struiken samengaan met wat opgaand hout. De elzensingels en de eendenkooi vormen in dat opzicht een prima biotoop voor de winterkoning.

Heggenmus

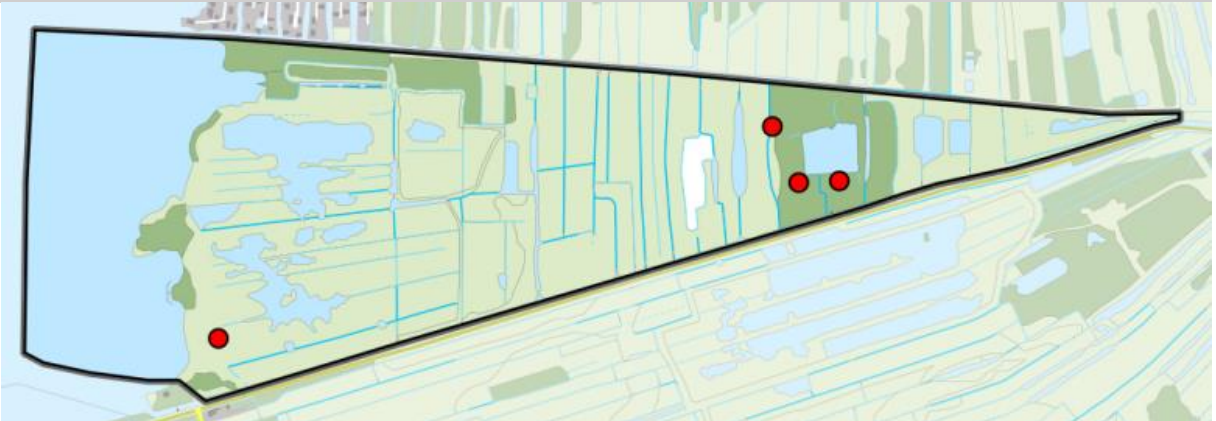
Aantal territoria: 3



Met 3 paar is de heggenmus dit jaar bovengemiddeld aanwezig geweest. Alleen in 2019 was het aantal net iets hoger. Evenals de winterkoning waardeert de heggenmus de beschikbare bosjes. Struikgewas met een er bovenuit stekende tak als zangpost is al voldoende. Mannetjes houden er vaak meerdere vrouwtjes op na, zodat 3 zingende exemplaren niet per se op 3 broedsels hoeven te wijzen. Vaak volgt er nog een tweede broedsel.

Roodborst

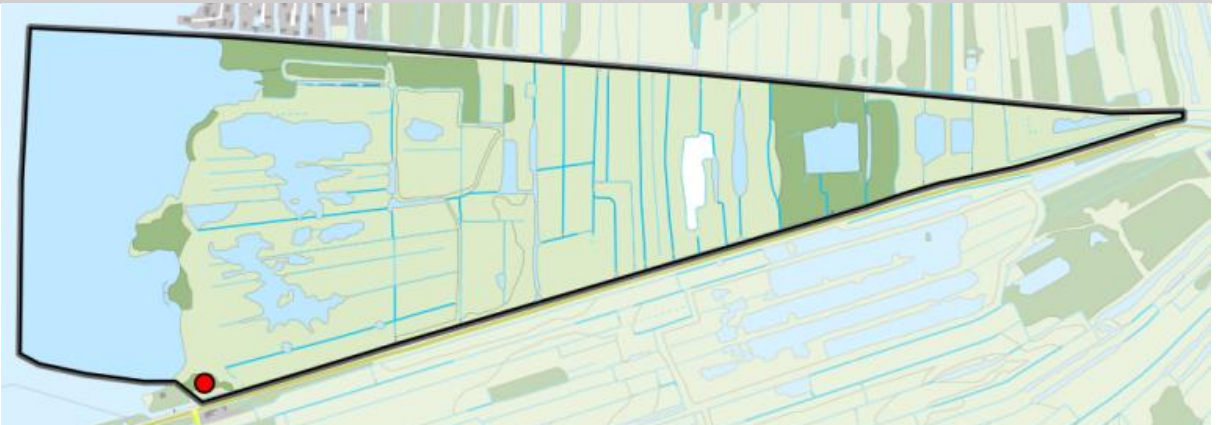
Aantal territoria: 4



In al onze onderzoeken van de laatste jaren zien we hetzelfde beeld: waar bomen en struiken toenemen, gaat het de roodborst voor de wind. Met 4 territoria overtreft deze soort de aantallen van de reeks 1918-1921. Oudere gegevens zijn niet beschikbaar. Ook de roodborst broedt vaak na een eerste broedsel opnieuw.

Nachtegaal

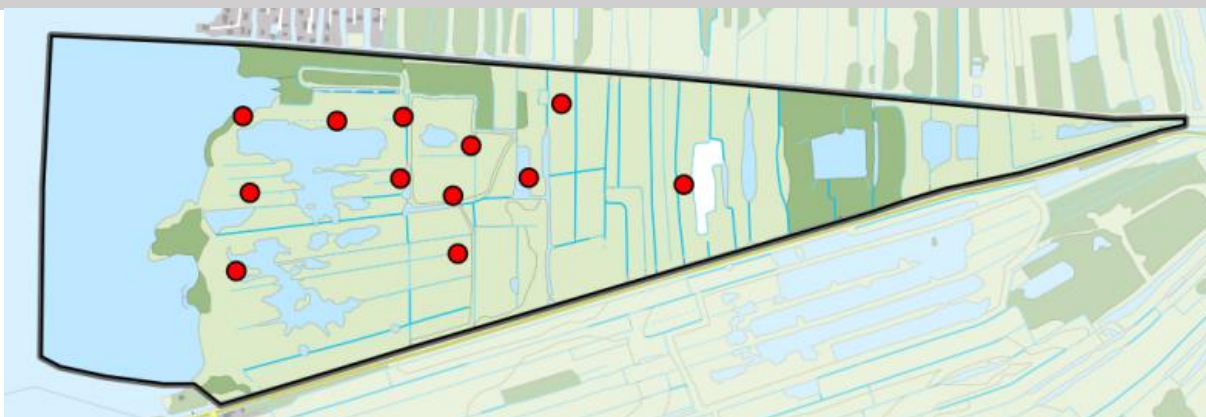
Aantal territoria: 1



Hoewel vervolgwarnemingen ontbraken, levert de waarneming van een zingende nachtegaal binnen de datumgrenzen naar de maatstaven van BMP een geldig territorium. Anders dan enkele andere eenmalige waarnemingen (zoals de wiewaal en glanskop) hebben we gemeend om dit territorium te erkennen. Het biotoop komt overeen met bekende broedgebieden, zoals langs de Spiegelplas en in de Horstermeerpolder.

Blauwborst

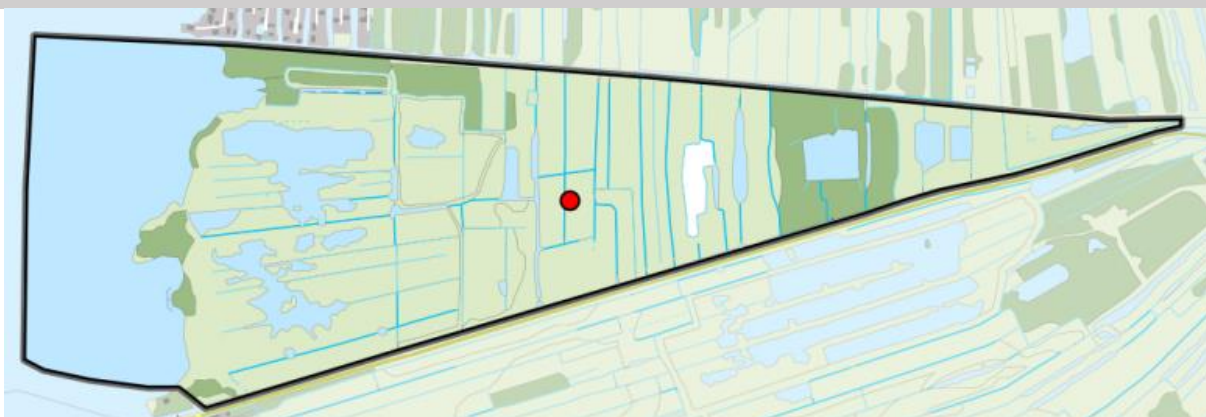
Aantal territoria: 12



Riet en vochtige ruigte met wat verspreide struiken is waaraan de blauwborst behoefte heeft. Heel erg nat hoeft het niet te zijn. Met 12 broedparen komt het aantal in de buurt van de hoogst bekende aantallen van 2013 en 2015 (resp. 17 en 13); flink wat meer dan 3 in 2021. Een deel van de mannen begon in juni opnieuw te zingen voor een tweede broedsel.

Roodborsttapuit

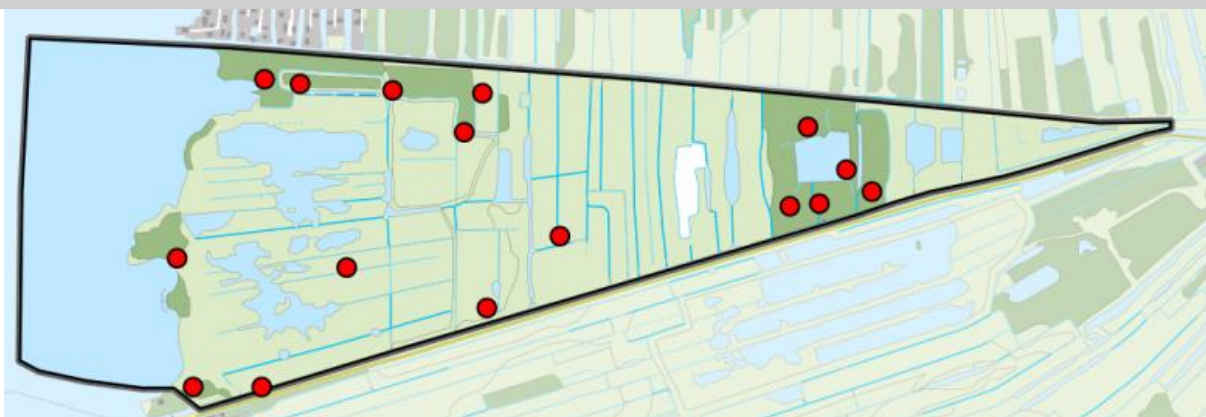
Aantal territoria: 1



In een vochtig ruigtegebied hadden we wel wat meer dan 1 paar roodborsttapuiten verwacht. Het ging om het laagste aantal van alle getelde jaren. Wel troffen we op 17 mei, naast een man met voer, op weg naar een nest, ook een paar met pas uitgevlogen jongen. Waarschijnlijk was dat paar van buiten het gebied afkomstig.

Merel

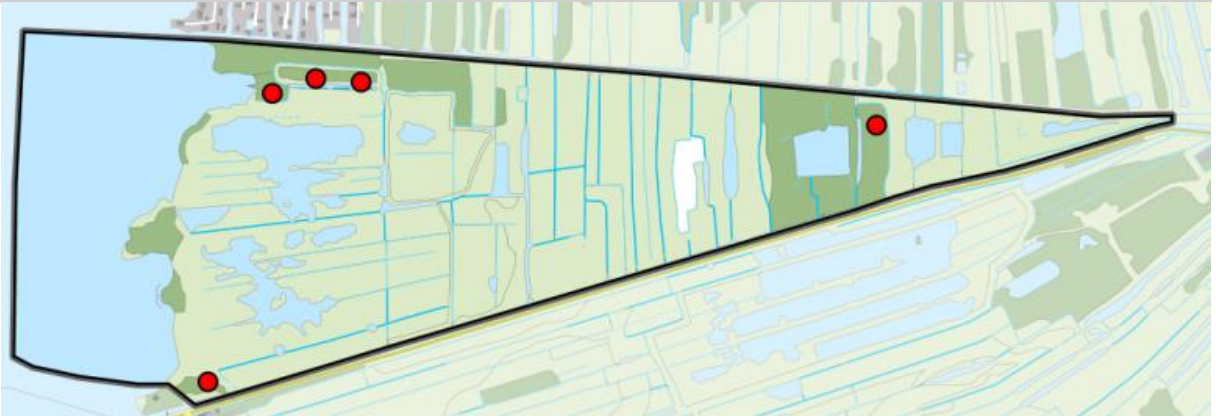
Aantal territoria: 16



Polder Achteraf biedt de merel genoeg struikgewas voor een nest en bomen als zangpost. Het aantal van 16 territoria overstijgt dat van alle voorgaande inventarisaties. Van de predatoren ontbreekt de ekster en de gaai was met slechts 1 paar aanwezig. Mogelijk dat de boommarter soms merelnesten leegrooft. In Polder Achteraf is in ieder geval van de terugval vanaf 2014 door het usutu-virus niets meer te merken.

Zanglijster

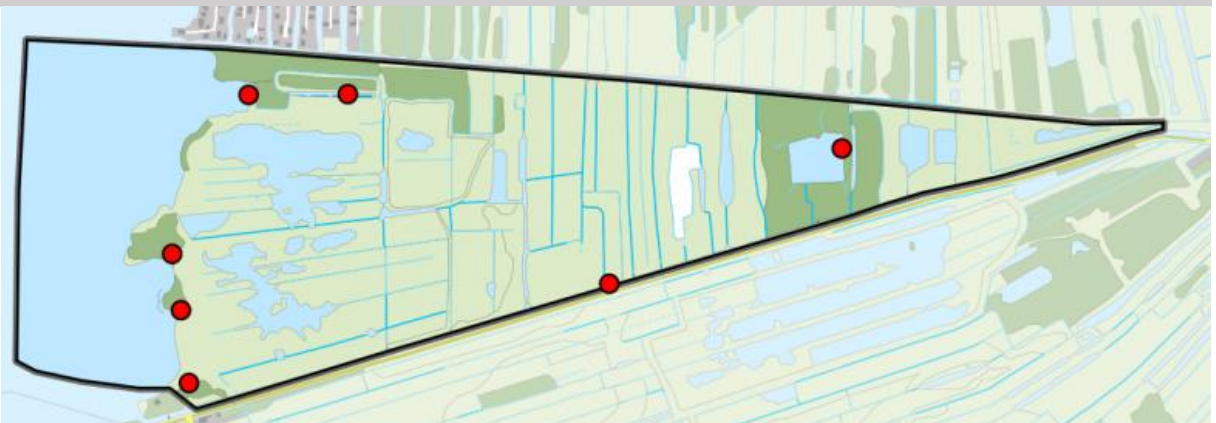
Aantal territoria: 5



Wat als territoriumeisen voor de merel geldt, is ook het geval voor de zanglijster. Zijn voorkeur voor slakken als voedsel levert hier beslist geen beperking op; die zijn er genoeg. Het aantal schommelt al jaren rond de 4 à 6. Dit jaar past met 5 territoria in dat beeld.

Cetti's Zanger

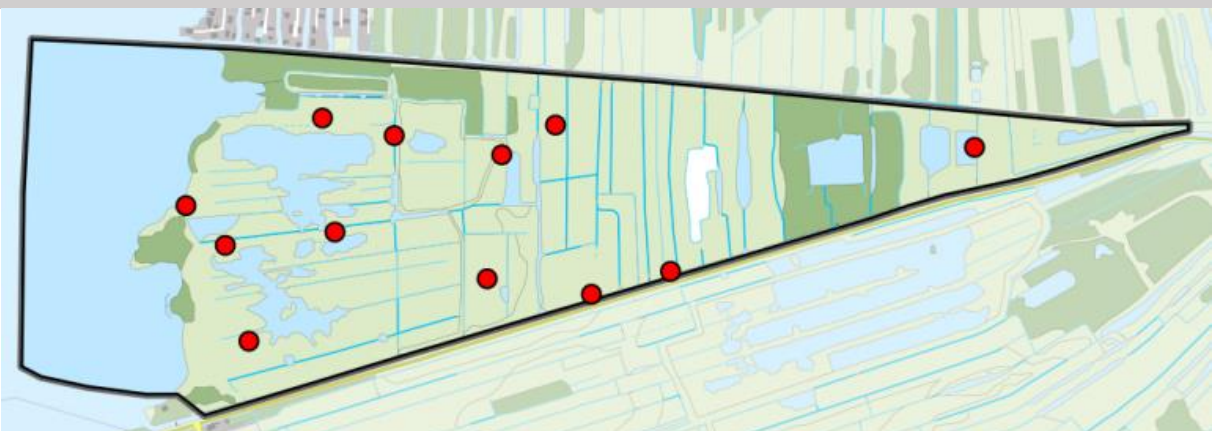
Aantal territoria: 7



In struweelrijk moerasgebied is de cetti's zanger in vrijwel heel Nederland inmiddels een bekende verschijning. Nadat deze soort in de vorige eeuw korte tijd als nieuwkomer ons land bereikte en weer verdween, is de 'cetti' nu in dit soort terrein een talrijke broedvogel. De groei lijkt er nog niet uit, getuige bijna een verdubbeling in drie jaar tijd (van 4 naar 7).

Sprinkhaanzanger

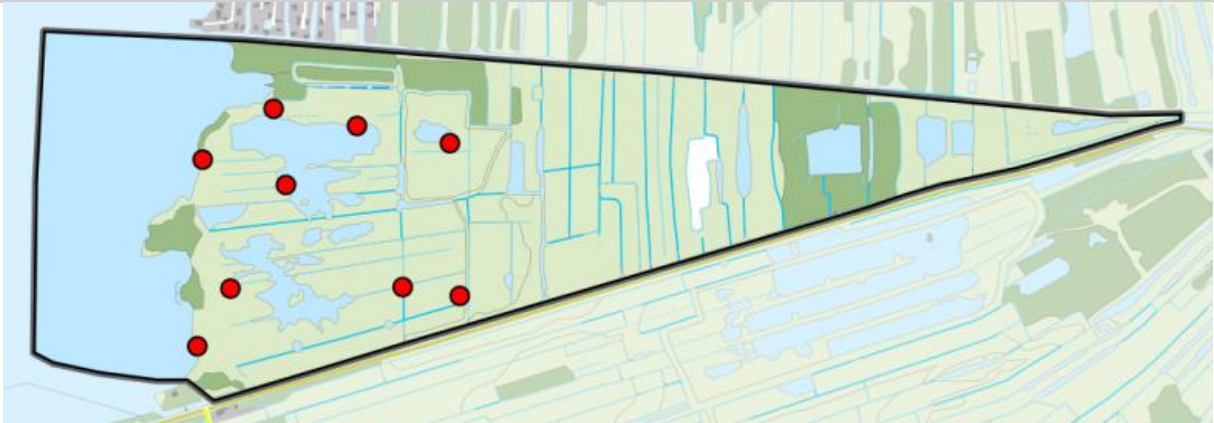
Aantal territoria: 12



Oudere gegevens laten zien dat de sprinkhaanzanger eind vorige eeuw zich maar net begon te vestigen in Polder Achteraf, met alleen in 2013 meer dan 3 territoria (8). Bij de laatste onderzoeken schommelden de aantallen tussen de 3 en 7. Dit jaar springt er echt uit met 12 territoria. Voor de sprinkhaanzanger moeten riet en ruigte niet al te nat zijn; wat verspreide struikjes zijn onontbeerlijk. Wat gaan de geplande landschappelijke en waterkundige ingrepen voor deze soort betekenen?

Snor

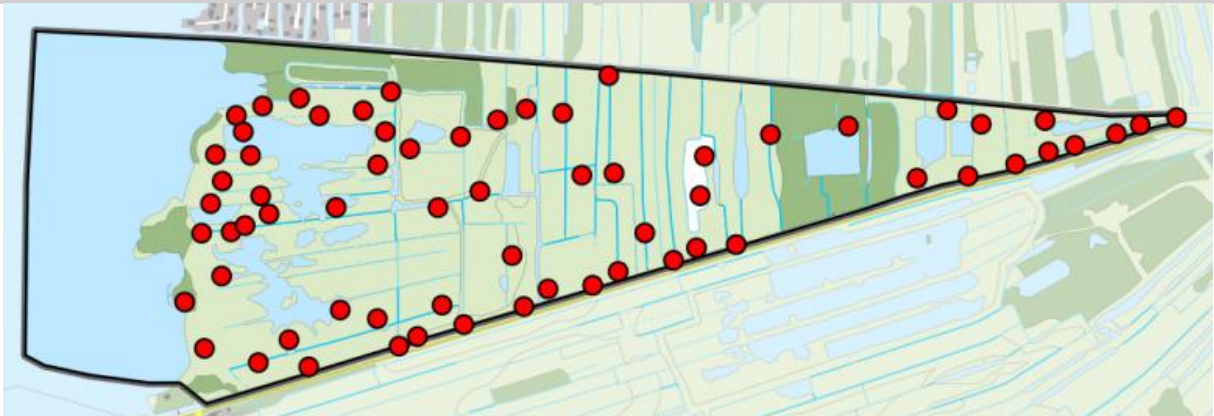
Aantal territoria: 9



De snor prefereert nattere omstandigheden dan de sprinkhaanzanger. De aantallen van deze soort lijken wat grillig. Ligt dat aan de plaatselijke omstandigheden of spelen factoren als trekomstandigheden en overwintering een rol? 10 territoria in 2019, 17 in 2012 (geen in de jaren 1990), 12 in 2020 en 2021. In die reeks van ups en downs is het huidige aantal van 9 territoria zonder meer acceptabel.

Rietzanger

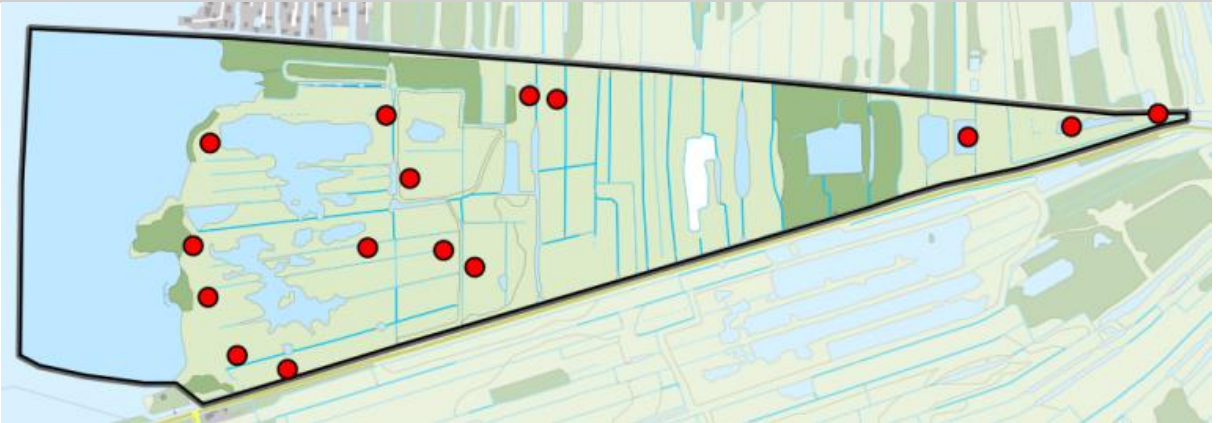
Aantal territoria: 65



In de jaren zeventig/tachtig van de vorige eeuw kelderden de aantallen rietzangers in ons land als gevolg van droogte in de overwinteringsgebieden in Afrika. De cijfers van de onderzoeken in Polder Achteraf in de jaren negentig en daarna illustreren een krachtig herstel: van 10 in 1997 naar 104 in 2013. Onduidelijk zijn de oorzaken van de terugval in de jaren erna (slechts 35 in 2018). Het aantal van 65 nu sluit wel weer goed aan bij de 68 in 2021. Maar een aantal van honderd broedparen lijkt niet opnieuw in zicht.

Bosrietzanger

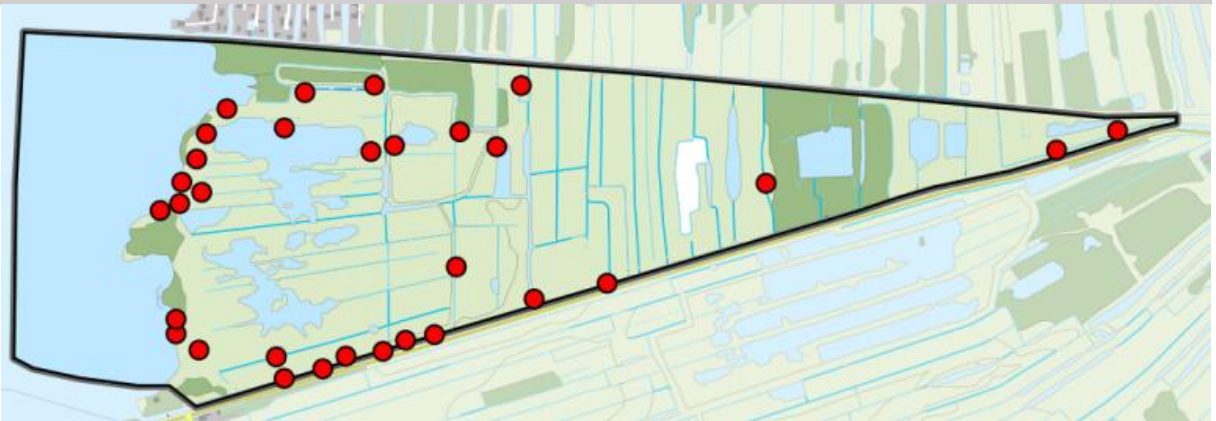
Aantal territoria: 15



De laatste reeksen vertonen een stabiele situatie voor de aanwezigheid van de bosrietzanger. Gegevens uit de vorige eeuw ontbreken. Wat heeft de herinrichting van 2014/15 voor invloed gehad? Extra verhoging van de waterstand (zie Reinink, 2021) hielp deze soort van 5 in 2018 naar steeds 14 à 15 paren daarna. Ook dit jaar telden we 15 territoria.

Kleine Karekiet

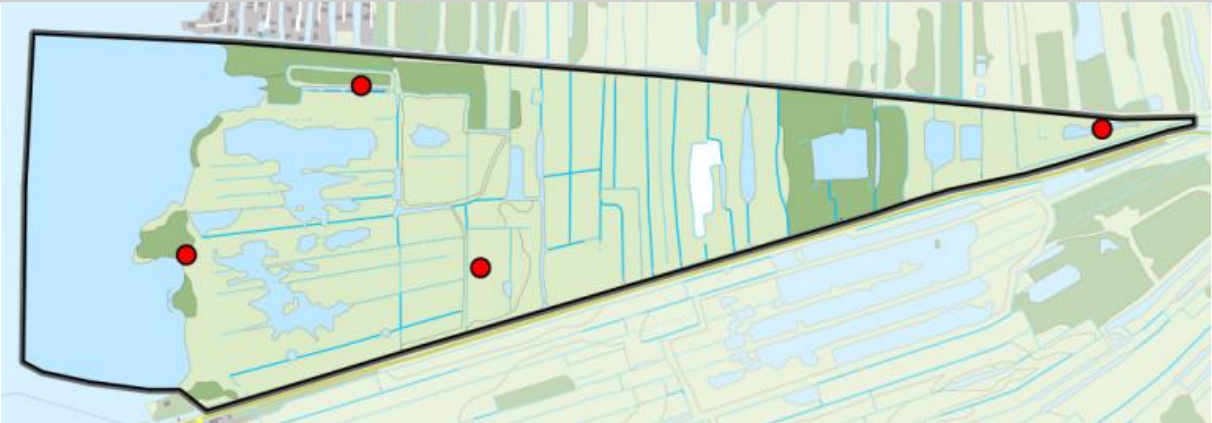
Aantal territoria: 31



Minder dan de overige kleine zangvogels van riet en moeras zijn de kleine karekieten afhankelijk van overjarig riet. Zij arriveren wat later dan de andere rietvogeltjes. Ook in jong, nog opgroeiend riet bouwen ze dan hun nest, dat dan meelift, de hoogte in. Voor de koekoek is de aanwezigheid van kleine karekieten van groot belang. Met aantallen die schommelen tussen de 22 en 34 (dit jaar 31) zijn er genoeg waardvogels voor die soort beschikbaar. De rietzanger is ongeveer tweemaal zo talrijk als de kleine karekiet, een verhouding die ook in de andere moerasgebieden van de Vechtplassen wordt aangetroffen.

Spotvogel

Aantal territoria: 4



Deze soort werd eerder alleen vastgesteld in 2018 met 1 territorium. Dit jaar telden we er maar liefst 4. Zijn de terreinomstandigheden zo gunstig geworden, of heeft de spotvogel gewoon een piekjaar, ook elders in ons land? Zoeken op waarneming.nl wekt die indruk niet. We zijn benieuwd wat het betekent voor de toekomst van de spotvogel, als het landschap van Polder Achteraf binnenkort op de schop gaat.

Braamsluiper

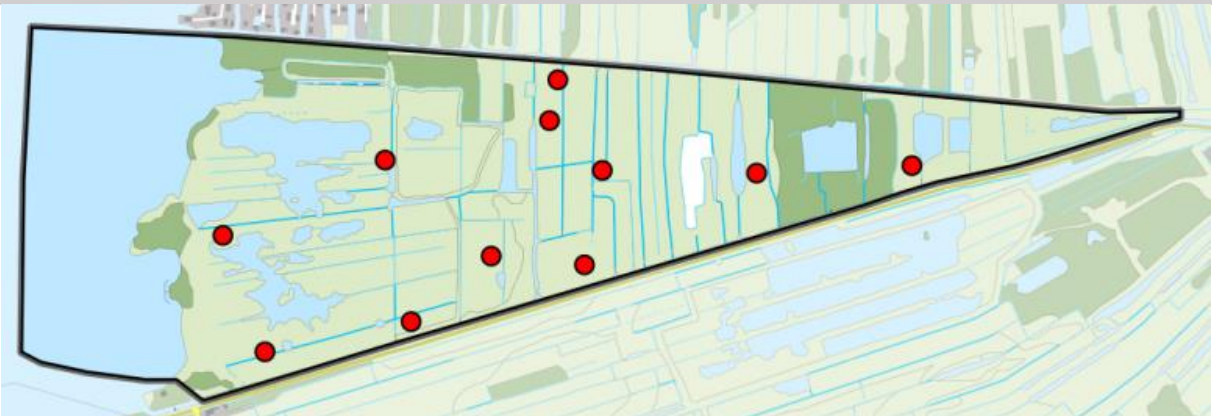
Aantal territoria: 1



Een braamsluiper liet zich op 22 april horen, hetgeen volgens de BMP-criteria goed is voor een geldig territorium. Een nieuwe broedvogelsoort voor het gebied!

Grasmus

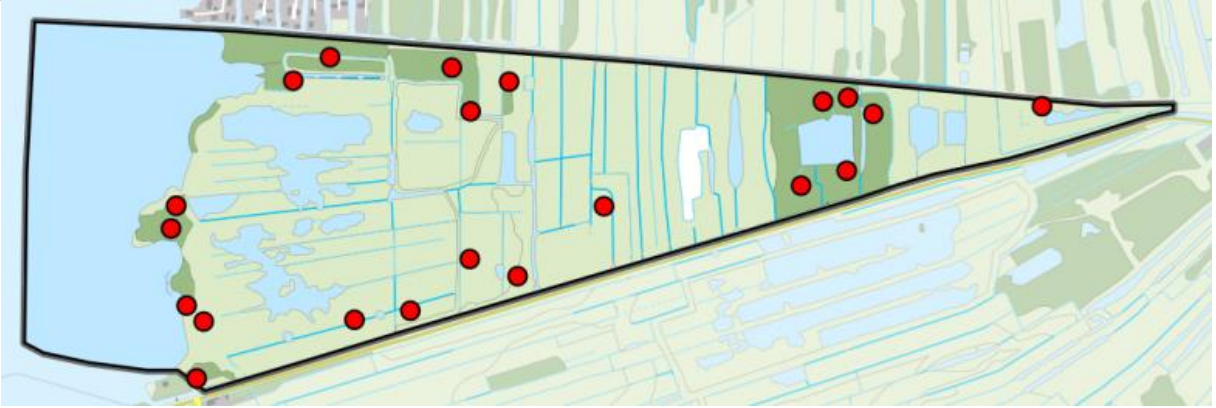
Aantal territoria: 11



Open landschap met bosjes en struweel, daarin voelt de grasmus zich thuis. Liefst niet al te nat. Blijkbaar voldoet Polder Achteraf aan die behoefte, want met 11 territoria en gemiddeld 10 paar jaarlijks is deze soort goed vertegenwoordigd. De ingrepen van 2013-2015 hebben blijkbaar een positieve invloed gehad, want in de periode 1997 tot 2002 telde deze soort telkens slechts 3 territoria.

Tuinfluitier

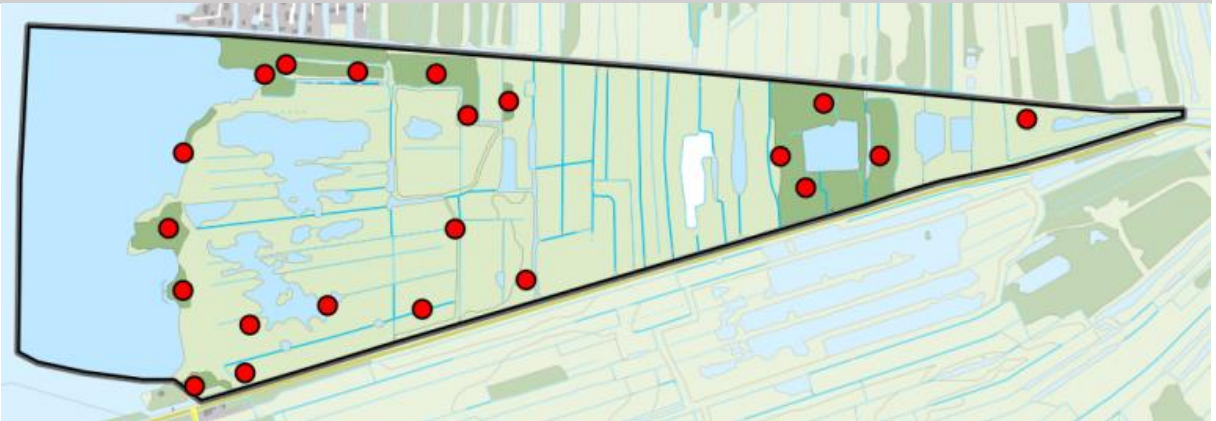
Aantal territoria: 21



Meer dan de grasmus heeft de tuinfluitier behoefte aan flinke stroken struikgewas met opgaande bomen. Oude getallen zijn niet beschikbaar, maar in de meest recente reeks (vanaf 2018) zien we behoorlijke fluctuaties (9-8-15-10), gevolgd door een recordaantal van 21 nu. Flink meer dus dan de grasmus, maar dat was niet altijd het geval!

Zwartkop

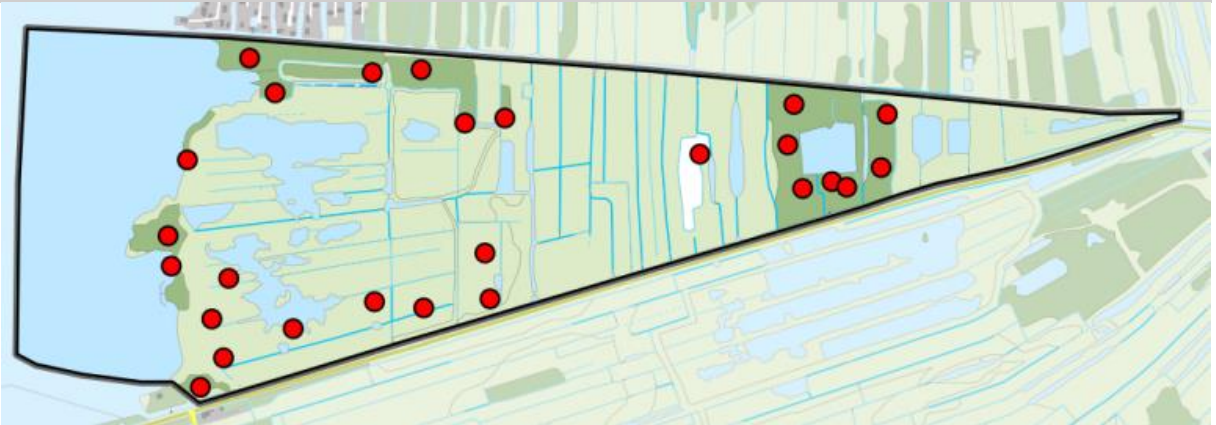
Aantal territoria: 21



Van het trio grasmus, tuinfluitier, zwartkop is de zwartkop het meest gebonden aan bos met struweel. De elzenbossen en de eendenkooi (wilg, berk en eik) voldoen aan deze vraag. Evenals bij de tuinfluitier zien we grote jaarlijkse verschillen (8-10-17-8) met ook nu een hoogste aantal: 21 territoria. De zwartkop is minder gevoelig voor droogte in het winterkwartier, zodat meer en minder gunstige jaren waarschijnlijk moeten worden toegeschreven aan plaatselijke factoren.

Tjiftjaf

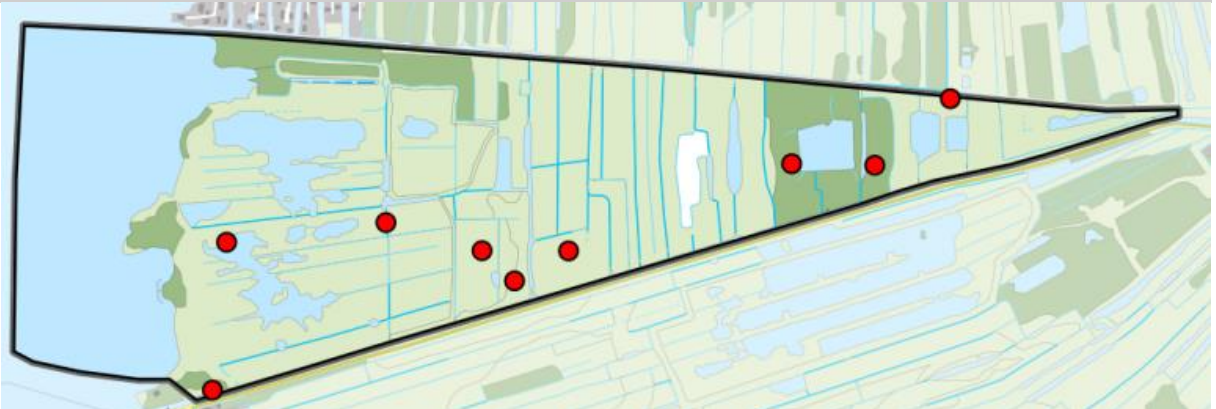
Aantal territoria: 26



Waar het boombestand hoger wordt, wint de tjiftjaf het ten opzichte van de fitis. Dat zien we ook hier. Na enkele jaren van 12 à 16 broedparen komen we dit jaar uit op maar liefst 26 territoria. Bijna een verdubbeling ten opzichte van het gemiddelde over 2018-2021. Het rigoures ruimen van bomen zou voor deze soort desastreuze gevolgen hebben. Het is een afweging bij de komende ingrepen of hiermee rekening wordt gehouden.

Fitis

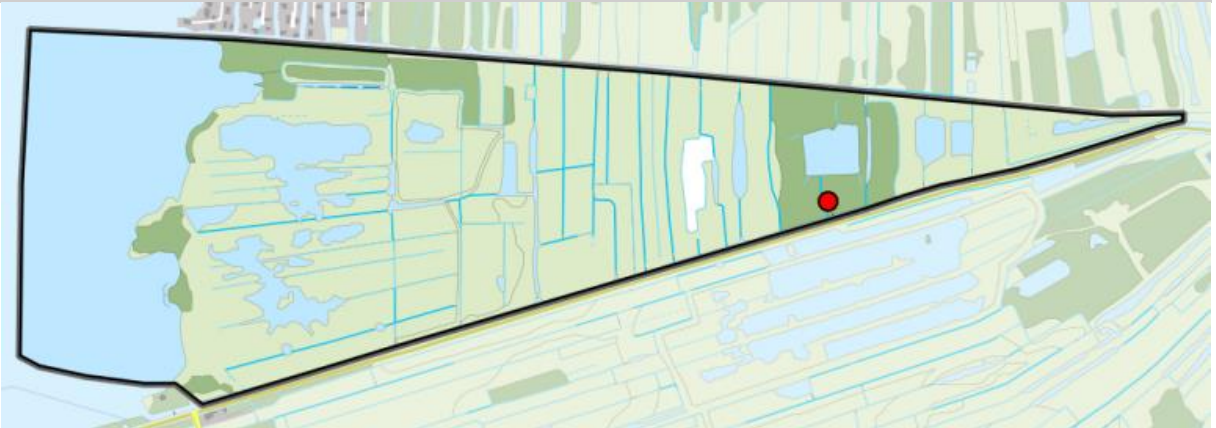
Aantal territoria: 9



De fitis staat op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels. De landelijke trend is al decennialang negatief. Iets daarvan zien we terug in de cijfers van ons onderzoek, al valt dat per saldo nog wel mee. Het struweelrijke gebied van Polder Achteraf met wat geïsoleerde jonge bomen voldoet aan zijn vraag. In een serie die varieert van 7 tot 13 past het aantal van 9 territoria: nog net niet aan de onderkant, maar wel beneden gemiddeld.

Staartmees

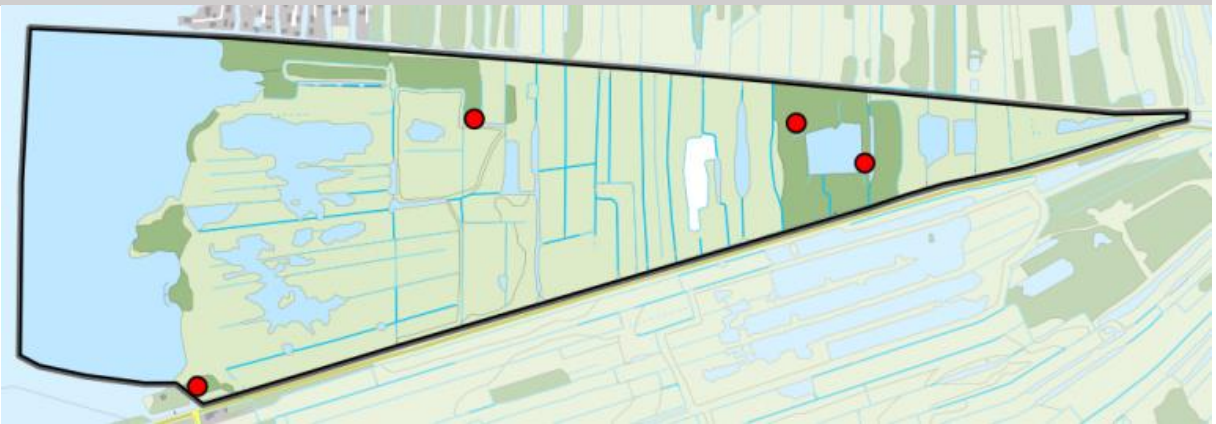
Aantal territoria: 1



Gelukkig toch een territorium van deze soort. Landelijk is de tendens (vooral in tuinen en parken) negatief. In beschermde natuurgebieden komen grotere aantallen ook niet meer voor. Bosschages genoeg, maar het blijft dus met een mager aantal. Met 1 territorium moeten we al blij zijn.

Pimpelmees

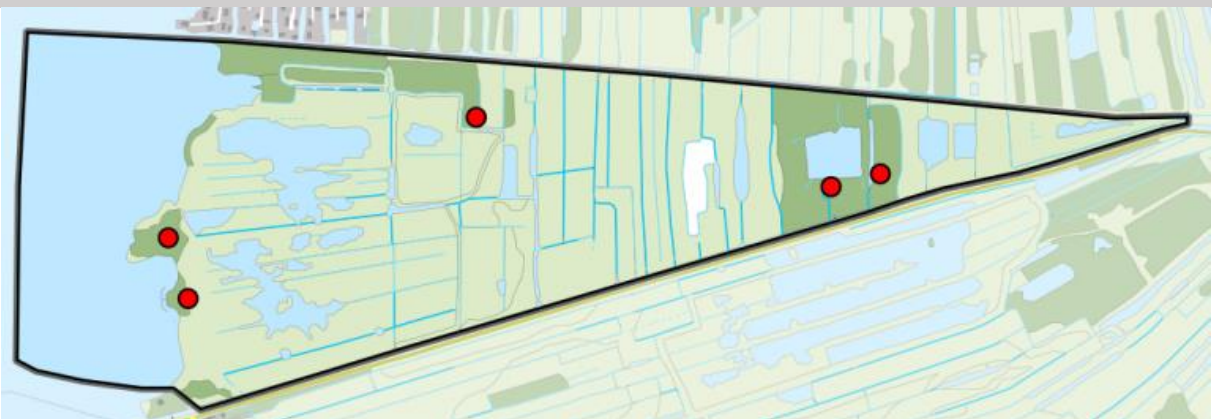
Aantal territoria: 4



Altijd wel aanwezig in klein aantal: 2 tot 4 territoria; dit jaar dus 4, net als in 2018. Daarbij moeten we opmerken dat er geen nestkasten hangen, ook niet in de eendenkooi. Holenbroeders als de pimpelmees zijn aangewezen op natuurlijke nestelgelegenheid.

Koolmees

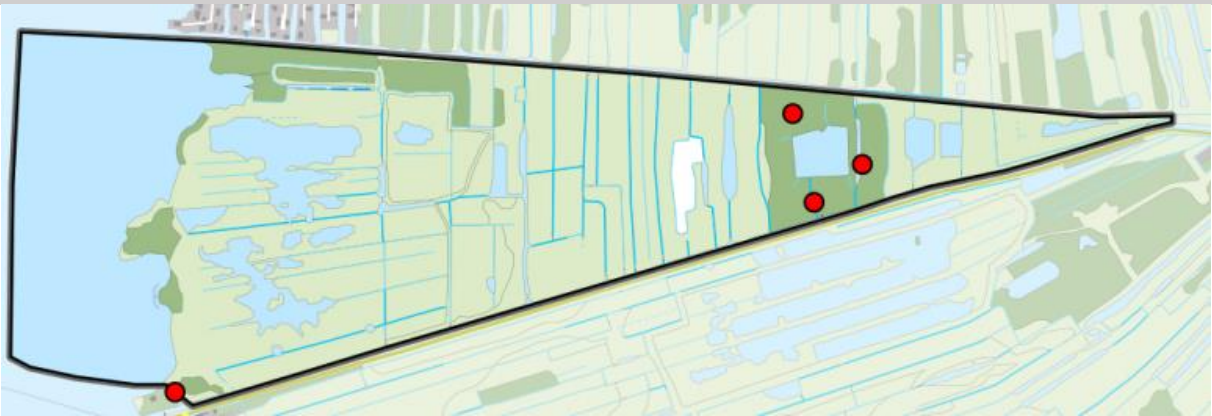
Aantal territoria: 5



De koolmees is in Polder Achteraf altijd talrijker dan de pimpelmees. Zo ook dit jaar: 5 (tegen 4) territoria. Gewoonlijk komt de pimpelmees vaker voor in rietland dan de koolmees, maar de aanwezige bomen werken hier toch in het voordeel van de koolmees.

Boomkruiper

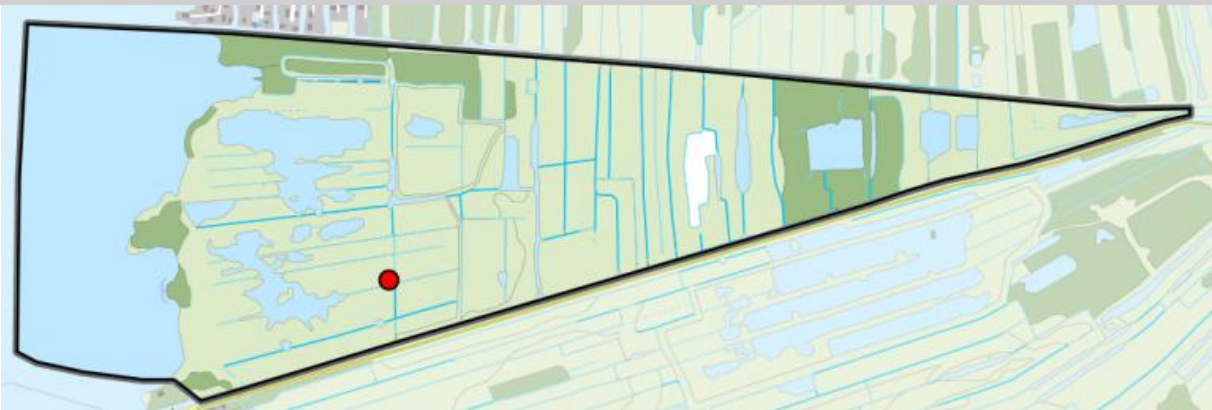
Aantal territoria: 4



Boomkruipers benutten spleten, natuurlijke holtes en schuilplekken in klimop om hun nest te bouwen. Zij zijn nauwelijks afhankelijk van nestkasten. Polder Achteraf heeft niet veel te bieden als het gaat om klimop en oude bomen met scheuren in de stam. Toch weet de boomkruiper er voldoende gelegenheid te vinden om er met 4 territoria aanwezig te zijn. Dat is heel wat meer dan de aantallen van enkele jaren terug (driemaal 1 en eenmaal 2 territoria).

Gaai

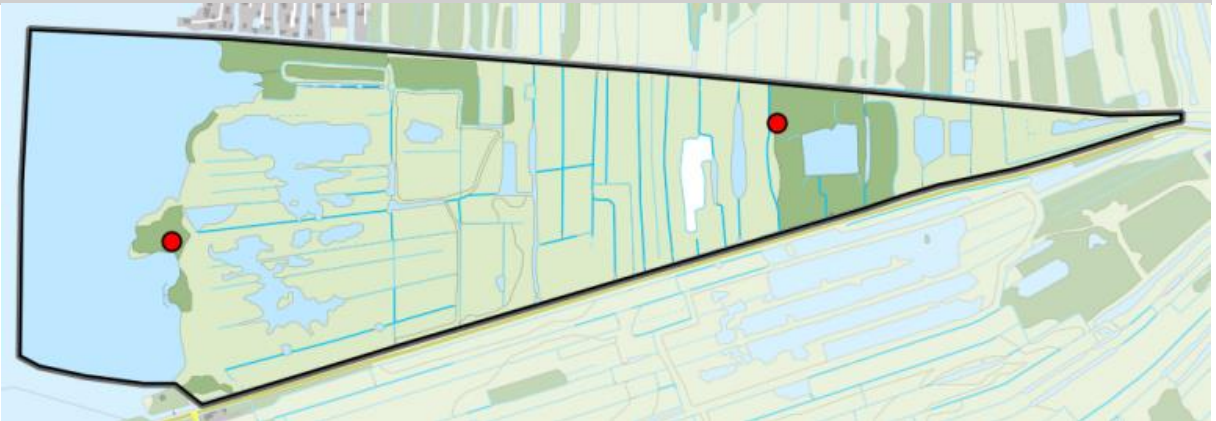
Aantal territoria: 1



Naast de zwarte kraai is de gaai de enige vertegenwoordiger van de kraaienfamilie in Polder Achteraf, al worden kauw en raaf soms gezien. Voedselconcurrentie van de ekster is er niet. De beperkende factor voor de gaai zal de geregelde aanwezigheid van een jagende havik zijn. Geboomte voor zijn takkennest is er voor gaaien voldoende. Net als in 2020 was er 1 territorium. In de andere inventarisatiejaren ontbrak de gaai.

Zwarte Kraai

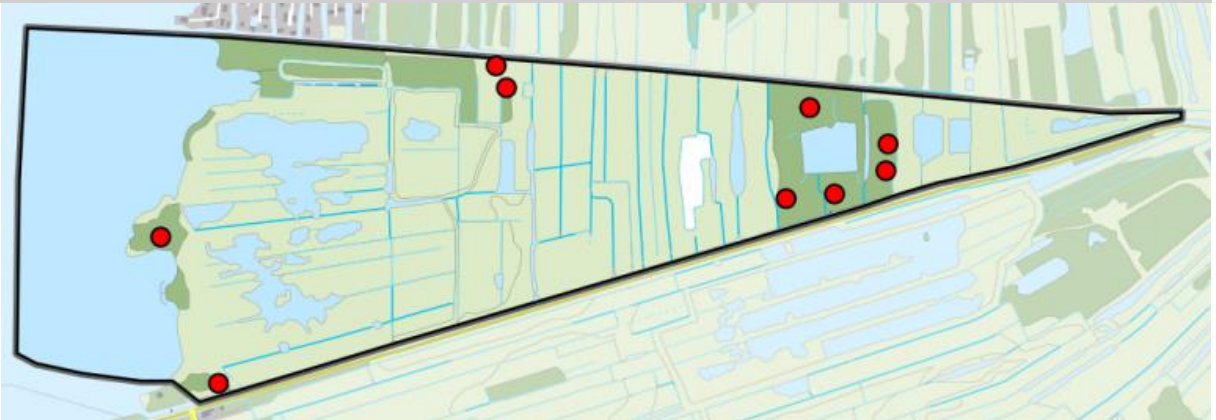
Aantal territoria: 2



Onregelmatige broedvogel met hooguit 1 à 2 territoria. Dit jaar met 2. Nesten hebben we wel gezien, maar onduidelijk was welke bewoond werden door de zwarte kraaien. Eén van de potentiële nesten werd bewoond door een buizerd. Ongebruikte kraaiennesten zijn gewild bij boomvalk en ransuil. De aanwezigheid van paren kraaien en hun territoriale gedrag rechtvaardigt de uitkomst: 2 territoria.

Vink

Aantal territoria: 9



Dit jaar kwam de vink met 9 territoria hoger uit dan alle ons bekende voorgaande onderzoeksresultaten (maximaal 7). Daarmee hoorde het resultaat van deze 'bosvogel' in het rijtje van gunstige aantallen van vogelsoorten die wat hoger bomenbestand nodig hebben en broeden in de drogere delen van het terrein. Landelijk neemt de vink gematigd toe.

Putter

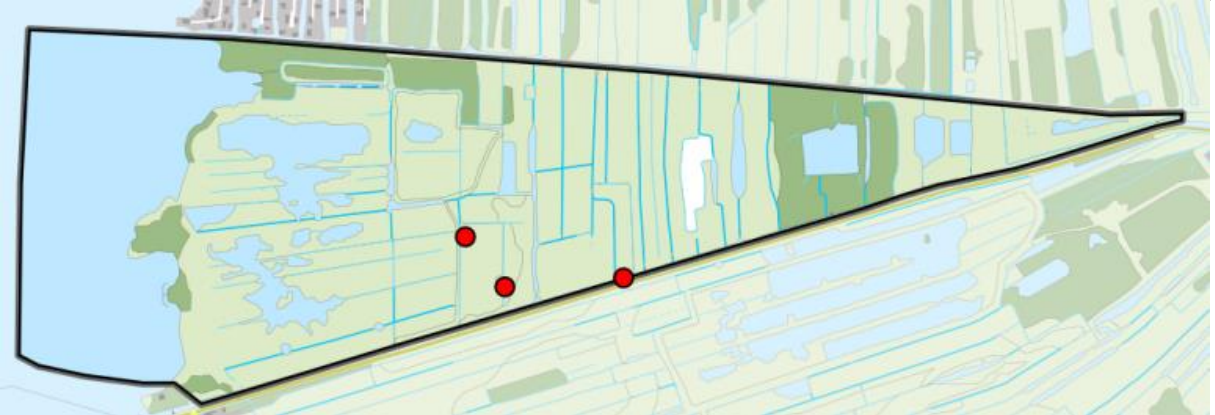
Aantal territoria: 3



Bewoner van struikgewas en jonge bomen in halfopen tot open landschap. Droog of nat deert de putter nauwelijks, al heeft wat droger terrein zijn voorkeur. Na een reeks van telkens 1 territorium in 2018-2021 komt deze soort dit jaar uit op 3. In lijn met andere soorten van 'bos' en drogere delen. Losse groepen putters verschenen al half mei. De territoria zijn gebaseerd op waarnemingen van paartjes en solitaire zingende exemplaren in die maand.

Kneu

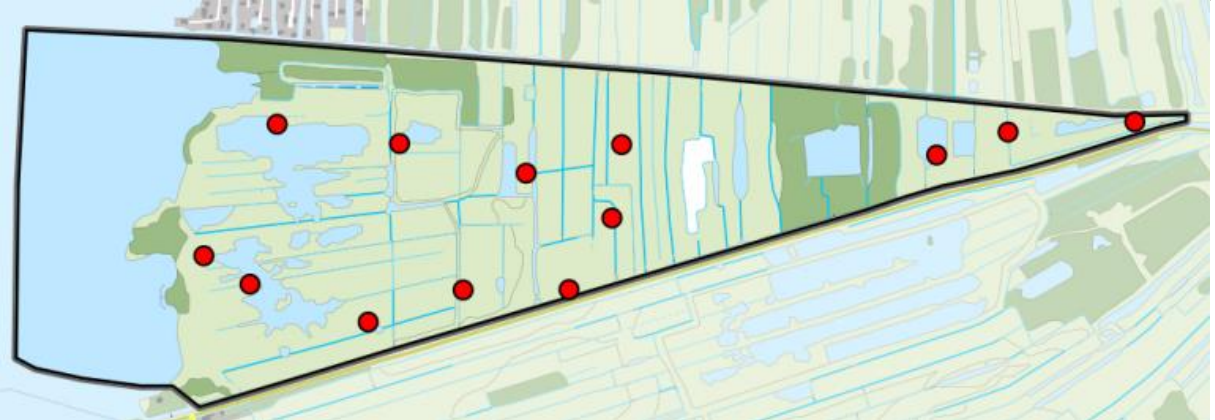
Aantal territoria: 3



Meer nog dan de putter heeft de kneu een open landschap met bosschages nodig. Kruidenrijk land (ruigte) betekent een goed voedselaanbod voor deze soort. De aantallen broedparen zijn nogal wisselend: 1 in 2018, gevolgd door een reeks van 5, 6 en 8. Dat aantal werd in 2024 niet gehaald; het bleef steken op 3 territoria in de bramenrijke struwelen vlak bij het fietspad

Rietgors

Aantal territoria: 13



Een opvallende soort als de rietgors laat zich gemakkelijk tellen. Mannetjes zingen luid, goed zichtbaar hoog in een struik of rietstengel. Kijken we naar de reeks van voorgaande vier tellingen (3-28-18-17) dan zien we geen doorgaande lijn. Het aantal van 13 territoria is hoger dan dat enkele geval in 2018, maar lager dan in 2020 en 2021 en zelfs nog maar een fractie van het aantal broedparen in 2019. Wat deze schommelingen verklaart, is niet duidelijk. Hooguit kunnen we constateren dat bijna alle riet-gebonden zangvogels het in 2018 (vóór de vernatting, Reinink 2021) het slechtst deden, maar de onderlinge resultaten in 2024 zijn niet eenduidig.

5.3. Potentiële broedvogels

Een aantal waarnemingen van soorten die naar ons idee niet tot een territorium gekomen zijn, betreft mogelijk vogels die in de toekomst als broedvogel (opnieuw of voor het eerst) aanwezig zouden kunnen zijn. Dat betrof laag overvliegende soorten als bergeend, scholekster, Kievit, bruine kiekendief. De zwarte sterns die in de Oostelijke Binnenpolder, op enkele tientallen meters van de eendekooi op nestvlotjes broedden, zouden ook in de bredere wateren tot broeden verleid kunnen worden door het uitleggen van vlotjes in petgaten en sloten van Polder Achteraf. De wielewaal wordt vrijwel jaarlijks als passant gezien of gehoord in de eendekooi, zo ook dit jaar op 17 mei. Rupsen voor deze vogelsoort zijn er genoeg. Zo troffen we in juni honderden (mogelijk duizend!) rupsen van de dagpauwoog op de brandnetels. Wat verklaart dat we twee weken later er nog maar een kleine honderd van terugzagen? Al verpopt of opgegeten door de koekoeken? Van glanskop, groenling en goudvink waren er te weinig waarnemingen om op een geldig territorium uit te komen. De torenvalk was geregeld jagend te zien, maar broedt niet in de directe omgeving. Op 8 maart liet een kleine bonte specht zijn roffel bij herhaling horen vanuit een van de stroken elzenbos aan onze kant van de Weersloot; het bleef bij een eenmalig optreden. Dat gold ook voor een holenduif die zich liet horen op 22 maart. De nachtegaal (ook eenmalig gehoord) bevond zich in een geschikt deel van het terrein en hebben we als mogelijke broedvogel gehandhaafd.

Naast deze potentiële broedvogels zagen we watersnippen, nonnetjes (3), slobenden, smienten (8) en kolganzen in maart. De kolgans bleek er te overnachten als groep van enige honderden. Purperreigers vlogen af en aan richting de kolonie bij Breukeleveen. Blauwe en grote zilverreiger ontbraken vrijwel nooit. Af en toe vlogen lepelaars hoog over. Dat deden ook halsbandparkieten, vrijwel bij alle ochtendbezoeken. Ooievaars werden gezien in de aangrenzende terreinen. Aalscholvers kwamen foerageren. Een raadselachtige soort blijft de raaf. In 2021 was er sprake van een paar dat (nog) geen nest had in het gebied. Een eenmalige waarneming van een raaf op 22 april in de eendekooi met nestmateriaal (of toch proviand?) dit voorjaar bleef zonder vervolg. Hemelsbreed is de afstand tot Einde Gooi, waar deze soort broedt, voor een raaf eenvoudig te overbruggen. Zoals in de aanbevelingen opgenomen, zou bij het stelselmatig vernatten en het in de late winter maaien van (jaarlijks andere) gedeeltes van de ruigtes en rietzones in Polder Achteraf de terugkeer van Kievit, porseleinhoen en andere verdwenen soorten tot de mogelijkheden kunnen horen. Rietkwaliteit verbeteren zou dan ook roerdomp en grote karekiet kunnen verleiden om zich opnieuw te vestigen. Aflopende oevers met korte en halfhoge begroeiing zou tot terugkeer van zomertaling kunnen leiden. Gezien de landelijke tendens is hervestiging van pijlstaart en watersnip niet aannemelijk. In de directe omgeving broedt een kerkuil. Die liet zich net buiten de grenzen van het gebied horen tijdens de late avondtelling.

Eenmalige waarnemingen van derden via waarneming.nl betroffen jagende boomvalken; verder een grauwe klauwier (Jelle Harder).

Overigens zwierven er ook geregeld kleine mantelmeeuwen speurend rond, op zoek naar eieren en kuikens, terwijl we ook de bruine kiekendief eerder al genoemd hebben. Raaf en zwarte kraai zijn ook potentiële predatoren, net als de gaai.

De havik hebben we niet als broedvogel vastgesteld en ook in oudere inventarisatielijsten ontbreekt deze soort. Toch is de havik niet zeldzaam in de regio: tijdens de eerste telrondes hoorden we zowel in de elzenbossen ten zuidoosten als zuidwesten langdurig de baltsroep. Blijkbaar grenst ons telgebied aan twee verschillende territoria van de havik.

Tijdens onze bezoeken hebben we de ijsvogel niet gezien of gehoord. De soort is echter niet verdwenen, want hij heeft gebroed in de Weersloot vlak buiten ons telgebied (mededeling Jelle Harder). Deze plek is al jaren bezet en de territoria in Polder Achteraf van 2019, 2020 en 2021 zullen betrekking op waarnemingen van dit broedpaar. In 2021 wordt zelfs een tweede broedgeval vastgesteld op basis van twee waarnemingen in de eendekooi. Een nest van een ijsvogel is in Polder Achteraf nooit gevonden.

5.4. Zoogdieren en overige fauna



Vele 100-den rupsen van dagpauwoog op brandnetel. Voedsel voor koekoek?

Sporen van vos en das waren aanwezig. Op beelden, gemaakt met een cameraval in de eendenkooi zijn das en boommarter te zien. Daarnaast zijn mollen en groene kikkers duidelijk aanwezig, terwijl we ook groepen reeën (tot maximaal 7 stuks) en hazen zagen. Libellen en juffers (o.a. lantaarntje en watersnuffel), wantsen en vlinders (klein koolwitje, atalanta, rupsen van dagpauwoog) waren niet talrijk; muggen en vliegen wel. Vos en das zullen invloed uitoefenen op de broedresultaten van ganzen en eenden, rallen en andere vogels die op de grond nestelen. Is dat de reden dat we nooit meer dan 35 jonge grauwe ganzen zagen en slechts af en toe jonge eendjes? De boommarter zal ook wel meer eten dan alleen maar muizen.

6. Discussie

6.1. Aantalsveranderingen

Momenteel kent het gebied een eenvormige, zelfs na een natte winter grotendeels ‘droge’ begroeiing van riet en ruigte, waarin moerasvogels steeds minder te zoeken hebben. Purperreigers, die geregeld overvliegen, komen er niet aan de grond om te foerageren. De zwarte sterns broeden nabij de eendenkooi, net ten zuiden van de Kanaaldijk, dus buiten ons gebied. Roerdampen horen we ‘hoempen’ op een paar honderd meter zuidelijker. Slechts eenmaal klonk de zachtere roep bij een van de petgaten. Van zeldzame rallen (porseleinhoen, kleinst waterhoen) en broedende reigers (roerdomp, woudaap) hebben we dit jaar geen spoor gevonden. De kleine, aanwezige petgaten herbergden wat meerkoeten, wilde en krakeenden, kuifeend, fuut, knobbelzwaan en een klein aantal van de water-ral. Geen verrassende soorten, derhalve. De geplande reorganisatie van het gebied richt zich op verbetering van omstandigheden voor een specifieke groep vogels. Het beheer van natte gebieden kent daarvoor een aantal zogenaamde SNL-soorten. Voor een deel beoogde en aanwezige broedvogels, aangevuld met vogels voor wie het terrein (ook buiten broedtijd) als foerageergebied van belang is. Daarbij gaat het om de volgende SNL-soorten: aalscholver, grauwe gans, grote karekiet, ijsvogel, kolgans, krakeend, nonnetje, porseleinhoen, purperreiger, rietzanger, roerdomp, slobbeend, smient, snor, tafeleend, woudaap, zwarte stern (doelsoorten, instandhoudingsbeleid) – ‘Daarbij: Alle soorten eenden als niet-broedvogel (foerageergebied)’.

Voor het betreden van het gebied was de droogte wel prettig, maar aan de andere kant gaf het een verschraling van de door ons te tellen moerasvogels met daardoor teleurstellende resultaten. De optredende verdroging is in het ontbreken van een aantal min of meer geregeld aanwezige moerassoorten terug te lezen in de tabellen. Daarbij moet worden opgemerkt dat in 2020 en 2021 het waterpeil kunstmatig verhoogd werd door meer inzet van de waterpomp en het verhogen van de kleine stuw die afwatering naar het kanaal regelt. Bovendien is in de tussenliggende winter een flink aantal bomen (wilg en els) verwijderd uit de nattere delen. Dat nu ook een aantal vogelsoorten van drogere delen, zoals de grauwe vliegenvanger en kneu, tegenvallende aantallen vertoonden zegt misschien meer iets over het voedselaanbod: landelijk (en ook daarbuiten) is de hoeveelheid beschikbaar voedsel in de vorm van insecten voor het zoveelste jaar op rij zorgelijk. De ‘bosgebonden’ soorten zangvogels (boomkruiper, tjiftjaf, zwartkop en dergelijke) deden het evenwel grotendeels wel goed, zoals de resultaten in de tabellen laten zien. De zangvogels van ruigte en riet ‘scoren’ vergelijkbaar met de drogere jaren in het verleden.

In de beschrijvingen per soort beperkten we ons vooral tot een vergelijking met de BMP-tellingen van 2018-2021. Zoals te zien is in tabel 3 van Jan van der Winden is er van de jaren ervoor ook het een en ander bekend. Daarbij komen niet alle aanwezige broedvogelsoorten aan bod. Kijkend naar wat wel genoemd wordt, zien we dat sinds 1991 een aantal vogels is verdwenen, terwijl andere zich deze eeuw als nieuwkomer hebben gevestigd. Dat waren bijvoorbeeld cetti’s zanger en mogelijk de raaf (en nijlgans?). Ook zijn er soorten toegenomen, afgenomen of die een grillig patroon laten zien. Incidentele broedgevallen betroffen steltkluut, watersnip, pijlstaart, geoorde fuut, dwergmeeuw, kokmeeuw, baardman, spreeuw en (misschien) raaf. Iets vaker, maar onregelmatig waren kleinst waterhoen, watersnip, grutto, roerdomp, bruine kiekendief en gaai. Van genoemde soorten was dit jaar alleen de gaai aanwezig. In sommige jaren zou ook de woudaap gebroed hebben. In de overzichten ontbreekt die soort. Verder helemaal verdwenen zijn: sinds 2015 tureluur en sinds 2021 zomertaling, Kievit, bergeend, porseleinhoen, Kievit, ijsvogel, spreeuw en grauwe vliegenvanger. Opvallend hoeveel van de verdwenen soorten drie jaar geleden nog aanwezig waren. Daar stonden nog wel twee nieuwe soorten tegenover. Dat betreft de nachtegaal en braamsluiper, die zich beide bij één bezoek lieten horen. Genoeg voor een geldig territorium, maar over een vervolg kunnen we niets zeggen. Een deel van de huidige broedvogels laat een onregelmatig patroon in de aantallen zien (bijvoorbeeld waterral (0-9), rietzanger (25-104), koolmees (10-5), kneu (1-8)). Flink in aantal afgenomen zijn (zie toelichting in de soortbeschrijving): grauwe gans, waterral, graspieper en, meer geleidelijk,

rietgors. Opvallend is de toename van veel soorten. Hoogste aantallen territoria tot nu toe (voor zover bekend) betroffen: wilde en soepeend, waterhoen, houtduif, cetti's zanger, tjiftjaf, spotvogel, sprinkhaanzanger, zwartkop, tuinfluiter, boomkruiper, merel, blauwborst en vink. Behalve de soepen wilde eend en het waterhoen gaat het allemaal om vogels van het drogere milieu. In dat beeld past ook de bosrietzanger die sinds 2020 stabiel op 15 territoria uitkomt. Met als tegenhanger de meerkoet van het natte milieu: 11 paar op rij sinds 2019.

6.2. Toekomstvisie (aanbevelingen)

De komende ingreep, waarbij plaatselijk de zeer voedselrijke bovenlaag zal worden verwijderd en het waterpeil zal worden verhoogd, moet de situatie na een eerdere ingreep in 2015 terugbrengen. In de jaren daarvoor was het gebied ernstig verdroogd door het weglekken van gebiedswater. Ingrepen als het verbeteren van de gebiedsdijken (het terrein is hoger dan de aangrenzende plas) en het installeren van een waterpomp hadden tot gevolg dat in 2015 duidelijk nattere biotoop broedende soorten aantrok als zomertaling, slob-, kuif- en krakeend, kokmeeuw (met in de kolonie een langdurig aanwezige dwergmeeuw), porseleinhoen en zelfs de steltkluut. Door terugval van het waterniveau mislukte een groot deel van de broedsels. Een te droge zomer eiste zijn tol. Daarna is Natuurmonumenten er niet in geslaagd om de plas-drasvorming te handhaven. Dit jaar ontbraken dan ook soorten als porseleinhoen, roerdomp en kleinst waterhoen, die de afgelopen tien jaar regelmatig in zeer klein aantal aanwezig waren. Steltlopers hadden er in 2024 niets te zoeken... Het is te hopen dat na de ingreep die nu op stapel staat het beheers-beleid zal kiezen voor continuering. Dat vraagt om monitoring en geregelde bijsturing, liefst mozaïek-gewijs: elk jaar een gedeelte opnieuw 'op de schop', zodat er sprake zal blijven van een voortdurende dynamiek. Pioniersoorten als de kleine plevier en porseleinhoen (en mogelijk kleinst waterhoen, steltkluut) en mogelijk ook soorten van laag begroeide zones (kievit en watersnip), vogels van een wat meer gevorderd rietland als roerdomp, snor en kleine karekiet (misschien toch weer woudaap) en in de tijdelijk wat drogere gedeeltes (sprinkhaanzanger, bosrietzanger, etc.) kunnen dan telkens binnen het gebied opschuiven naar wat voor hen het meest geschikte deel is.

7. Geraadpleegde bronnen

Literatuur

- Prop, D. 2021. Broedvogels Ankeveens Plassengebied 2021. Rapport 298 van de Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken
- Prop, D. 2022. Broedvogels Kortenhoefse Plassen 2022. Rapport 308 van de Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken
- Prop, D. 2023. Broedvogels Het Hol en Suikerpot 2023. Rapport 319 van de Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken
- Provincie Noord-Holland, 2022. Ontwerp Natura 2000 beheerplan Oostelijke Vechtplassen Planperiode 2022-2028
- Provincie Utrecht, 2023. Natuurdoelanalyse natura 2000 Noorderpark; Oostelijke Vechtplassen [95]
- Reinink W. 2021. Broedvogels & beheer Polder Achteraf 2017-2021. Intern rapport Natuurmonumenten.
- Sovon, Indexen broedvogels 1990-2023; Netwerk Ecologische Monitoring, Sovon, provincies en CBS, www.sovon.nl
- Vergeer, J.W., Boele A., van Bruggen J. en van Turnhout, C. 2023. Handleiding Sovon broedvogelonderzoek: Broedvogel Monitoring Project en Kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vink, C. de & R. Rense 2020 Broedvogels van de Horstermeer 2020. Rapport 288 van de Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken
- Winden, Jan van der, 2015. Pojma vloedvlaktes bij Achteraf. Spectaculair resultaat van waterpeilbeheer voor broedvogels. De kruisbek jaargang 58 nummer 5
- Winden, J.W. van der & C. Dreef 2019. Effecten van ganzen op moerasvogelhabitat in de Oostelijke Vechtplassen. Rapport 2019-4. Jan van der Winden Ecology, Utrecht.

Internet

- www.sovon.nl
- www.vwggooi.nl
- www.knmi.nl
- Bunt, Henk van de, Natuurmonumenten in het Noorderpark, 2020 www.vierklank.nl/nieuws/algemeen/32623/natuurmonumenten-in-het-noorderpark
- www.molendatabase.nl/molens/ten-bruggencate-nr-00004
- www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/fort-kijkuit/project-moerasvogels-polder-achteraf
- Meulemans, Hanni, Werkgroep Natuurpaden (december 1996) www.ivnvechtplassen.org/bestien.htm
- Provincie Noord-Holland (Provincie Noord-Holland Natura 2000 beheerplan Oostelijke Vechtplassen Planperiode 2022-2028) www.provincie-utrecht.nl/sites/default/files/2022-10/natura-2000-beheerplan-oostelijke-vecht-plassen-2022-2028.pdf
- Provincie Utrecht: Natuurdoelanalyse natura 2000 Noorderpark; Oostelijke Vechtplassen [95] maart 2023 www.provincie-utrecht.nl/sites/default/files/2023-04/NDA-Noorderpark-Oostelijke-Vechtplassen.pdf
- Reinink, Warner (Birdingplaces): www.birdingplaces.eu/nl/birdingplaces/netherlands/oostelijke-binnenpolder